NÜŞABƏ

Beş pərdə on iki şəkildə mənzum dram

Əsər Nizami Gəncəvinin "İskəndərnamə" poeması əsasında yazılmışdır.

İŞTİRAK EDƏNLƏR:

N ü ş a b ə – Bərdə xaqanı
A l m a z – Nüşabənin vəziri
İ n c i – qadın ordusunun baş komandanı
U l u c a – saray məhrəmi
U l u ğ b ə y – kişi ordusunun baş komandanı
M ə r c a n – sərhədbəyi
D i l b ə r – eşikağası
G ə r a y – Gəncə-Aran xanı
T ə r x a n – Şəki xanı
S a l t i k – Tərxanın vəziri
Q a p l a n – cəngavər
M ə s t u r – saray xidmətçisi
Ə y y a r
İ s k ə n d ə r – Yunan qeysəri
Ə r ə s t u – onun vəziri
K l i t
A t t a l } – İskəndər ordusunun sərkərdələri.
F l u t
A x i l l e s
P a r m e n u n – Xorasan naibinin müavini. Flutun atası
M ə l i k - K i m o n – Nüşabənin sevgilisi olan Salurun qatili, İskəndərin casusu
Ş ə h p ə r – eşikağası
K ə n k a n
A t l ı

Xanəndə, rəqqasələr, sərkərdələr, pəhləvanlar, saray xidmətçiləri, İran əsirləri və sairə

BİRİNCİ PƏRDƏ

BİRİNCİ ŞƏKİL

Səhnə Bərdə sərhəddini təsvir edir. Otlu, çiçəkli, seyrək ağaclı geniş bir açıqlıq, ortada üstü yosunlu kiçik bir qaya, qaya ətəyində – ağac altında kiçik bir çeşmə çağlayır. İki sərhədbəyi – İnci və Mərcan pəhləvan qiyafəsində, əllərində süngü, qalxan, bellərində qılınc, təpənin üstündə durub ətrafa diqqətlə baxırlar. Arxadan ardı kəsilmədən keçməkdə olan ordunun nəğməsi eşidilir.

Ey sərhədçi, ayıq ol sən,
Qoru yurdu yad kimsədən!
Qoru ellər ürəyini,
Qoru gözlər bəbəyini.
Torpağına girsə düşman,
Köksün olsun süngü, qalxan.
Aman vermə azğın qurda,
Ziyan verər anan yurda.

Pəhləvan qızlar səhnədən uzaqlaşır. Şəki xanı Tərxan, yanında vəziri Saltik, gəlir.

T ə r x a n

Durmayın, haxlayın vurulmuş ovu!

S a l t i k

Sənə yar oldu gəncliyin alovu.

T ə r x a n

Bax, vəzir, Bərdə ovlağı... Hər yan
Qırqovuldur, turac, maral, ceyran.

S a l t i k

Hər şikarın yatağıdır o gədik.

T ə r x a n

Şəkidən ov edə-edə gəldik.
Görmədim böylə bir gözəl ovlaq.

S a l t i k

Hələ sən göy yamaclı dağlara bax!
Qəlbə hakim olur gözəlliklər,
Belə yerdən qaçar düşüncə, kədər...

Sərhəddə ardı kəsilmədən ordu keçib gedir. Nəğmə və musiqi səsi ucalır. Tərxan Saltikdən soruşur.

T ə r x a n

Bax, nədir o axın, yürüş, həyəcan?

S a l t i k

Hüduda ordu toplayır xaqan.

T ə r x a n

Nə üçün?

S a l t i k

Çünki rumlu İskəndər –
Hindi, İranı fəth edən qeysər
İndi də Bərdəyə gəlir.

T ə r x a n

Hay-hay!
Yoxsa çarpışmaq istəyir bu saray?
Ovçu şahinə qırqovul neylər?
Tükünü qanlı caynağında didər!

S a l t i k

Sən də... Nuşabəni zəif sanma,
Qəhrəmandır o, hissə aldanma.
Elə coşqun, hünərli ordusu var,
Kükrəsə Qafı Elbrusa dayar.

T ə r x a n

Əjdaha olsa da, qadındır adı.

S a l t i k

Onda var odlu ildırım qanadı!
Həm igid, həm hünərlidir, gerçək.

T ə r x a n

Dişi ceyranı sən də öymə görək.

S a l t i k

Kişilərdən, inan, geri qalmaz.

T ə r x a n

Erkəyə tay olarmı ağlıdayaz?!
Hanı onlarda o kəsər, o hünər?
Yüzünü bir əli ağaclı yenər.

S a l t i k

Qarşına çıxmamış dişi aslan.

T ə r x a n

Oxuma, ey vəzir, mənə dastan!
Qeysərin dağ kimi bir ordusu var.
Cənginə qarşı yer də, göy də susar.
(*Bir an düşündükdən sonra*)
Bəlkə başqa səbəblədir bu gəliş,
Yoxsa, Nüşabəni o da sevmiş?

S a l t i k

Sevsə də, qız könül verərmi ona?
Bağlıdır çünki başqa qəhrəmana.
Çox çətindir onu keçirmək ələ.

T ə r x a n

Kimdir o qəhrəman? Açıq söylə!

S a l t i k

Uluğun qardaşı igid Salur.
Xanımın qəlbinin sevinci odur.
Şəklini öz sarayına asmış,
Hey pərəstiş edir ona yaz, qış.
Atası sağ ikən sevişmişlər.
Sevgiyə qarşı neylər İskəndər!..

T ə r x a n

Bu Salur sağmıdır, vəzir? Anlat!

S a l t i k

Nə deyim, xan, qəribədir bu həyat!
Fitnə, acgöz qadın kimi gündə
Bir dona, rəngə, şəklə girməkdə.
Bir üzü olsa ağ, beşi – qaradır.
Bir sevinc versə, min bəla yaradır.
Məlik adlı bir özgə sərkərdə
Düşərək sevgi adlanan dərdə,
Salura qarşı bəsləmiş nifrət,
Axtarıb intiqam üçün fürsət,
Bərk hazırlıq gedən zamanda toya,
Zindan olmuş ona geniş dünya.
Saluru bağçada yatan görmüş,
Bir zəhərli bıçaqla öldürmüş.

T ə r x a n

Bu cinayət açıldımı?

S a l t i k

Canan
Gözü yaşlı çalışdı xeyli zaman,
Ən sonunda cinayəti açdı,
Asdırırkən, Məlik duyub qaçdı.
Xanımın artdı möhnəti, dərdi,

Hər yana xeyli atlı göndərdi.
Yoxa çıxdı, tapılmadı düşman.

T ə r x a n

Dərdli imiş, demək, yazıq xaqan!

Gəncə xanı Gəray gəlir.

S a l t i k

(*onu görüncə*)

Bax, Gəraydır.

T ə r x a n

Uğurlu olsun, xan!

G ə r a y

Səni xoş gördük, ey igid Tərxan!

T ə r x a n

Birbaşa Gəncədənmidir bu gəliş?
Hansı qüvvət bu ölkəyə çəkmiş?

G ə r a y

Biləcəksən, dayan, tələsmə bir az!

T ə r x a n

Xanların çantasında səbr olmaz!

G ə r a y

Sən nə məqsədlə gəlmisən Şəkidən?
Fikrini aç de, gizləmə məndən.

T ə r x a n

Fikrimiz Bərdəni səyahətdir.

G ə r a y

(*gülümsəyərək*)

Bu səyahət də bir siyasətdir.

T ə r x a n

Sən neçin gəldin? İndi sən söylə!

G ə r a y

Sorma heç, aldığım bu dərd ilə
Bir cəhənnəm keçir mənə bu həyat.

Tərxan

Nə üçün? Durma, dərdini anlat!

Gəray

Məni Nüşabə eylədi təhqir,
Tökürəm intiqam üçün tədbir.

T ə r x a n

Siz onunla görüşdünüz nə zaman?
Susma, tez söylə!

G ə r a y

Sorma, ey Tərxan!
Seyrə çıxmışdı bu çiçəkli düzə,
Gəldim o şən bahar ilə üz-üzə.
Eşqimi nazlı yara anlatdım,
Sözümə bal, noğul, şəkər qatdım.
Mənə söz verdi, bağladıq peyman,
Elçi getdi vəzirim Alp Arslan.
Söyləmiş: "Biz onunla əyləndik,
O da şənləndi, biz də şənləndik".

T ə r x a n

O gözəl qız, o ovçu, şux tərlan
Könlünü ovlamış sənin.

G ə r a y

Tərxan!
Onu yenməkdə əlbir olsaq biz,
Çox gözəl bar verər diləklərimiz.
Qarşıda həm də rumlu qeysər var.
Çarəsiz, qorxudan bizə sığınar.
Beləliklə, o tabe olsa bizə,
Şübhəsiz, baş əyər hər əmrimizə.
Toxtasın dövləti, cəlalı sənə,
Təkcə Nüşabəni bağışla mənə.
Nə deyirsən? Bu işdə əlbir olaq?

T ə r x a n

Razıyam, kimsə bilməsin ancaq!
Məndə var dağları yıxan ordu.
Get hazırlan.

G ə r a y

Sağ ol, yaşa, qonşu!

(*Gəray gedir, Tərxan düşüncəyə dalır*)

T ə r x a n

(*vəzirə*)

Nədir, anlat, sehirli bu əsrar?
Bu gözəl qızda hər kəsin gözü var
Doğrusu, məndə də oyandı maraq.

S a l t i k

O qıza uyma, xan, bu fikri burax!
Ələ keçməz o nazənin afət.

T ə r x a n

Qüvvətə baş əyər hər ülviyyət.
Gəl ki, qiymətlidir bu an, bu zaman.
Fürsəti fotə verməz əqli olan.

Tərxanla Saltik gedir. İnci pusqudan çıxıb onların ardınca baxır.
Bu zaman Uluca gəlib İnciyə yaxınlaşır.

İ n c i

Qaplanı get çağır da sərhəddən;
Saraya dəvət et Uluğ bəyi sən.

U l u c a

Bu nə həycandır, İnci, söylə?

İ n c i

Baba,
Qorxudaykən saray, bu el, bu oba,
Xanıma qarşı qonşu xanlıqlar
İttifaq etdi...

U l u c a

Burda təhlükə var.
Bu iki xanlıq olsa gər əlbir
Batırar ölkəni...

İ n c i

Nədir tədbir?

U l u c a

Burada başqa bir düşüncə gərək,
Tapılar çarəsi, darıxma, gedək!

Hər ikisi gedir. M ə l i k – K i m o n pusqudan çıxıb onların ardınca kinli-kinli baxır.

K i m o n

Onun eşqində qatil oldum mən,
Düşdüm itkin sevimli ölkəmdən.
O qızıl gül bənizli, laləyanaq
Mənim olsun gərək, mənim ancaq!

P ə r d ə

İKİNCİ ŞƏKİL

Nüşabənin sarayı. N ü ş a b ə sevgilisi S a l u r u n divardan asılmış şəkli qarşısında diz çöküb and içir.

N ü ş a b ə

Salurum! And olsun günəşə, aya,
Köksümdə tikdiyin odlu saraya,
Səndən başqasına vermərəm könül.
Yox, könül sövdası oyuncaq deyil!
Eşqin bu könlümdə atmış rişələr,
Əcəlsə qoymadı versin bir səmər.
Həyat bağçasında sənsiz mən nəyəm?
Eşqimin gözündə donmuş qətrəyəm.
Bu hala bilmirəm ağlayım, gülüm,
Qəlbi istəyindən ayırır ölüm.
Sehirli, əsrarlı bu həyat nədir?
Həm gülünc, həm qorxunc bir əfsanədir.
Yoxsa bu fırtına, qasırğa, boran
Ki, məni qoynunda oynadır hər an
Eşqimi söndürmək istəyir, heyhat!
Onu söndürəmməz bütün kainat!
Fələklər dönsə də, ürəyim dönməz!
Zülmət hökm etsə də, al günəş sönməz!
Yarasa işığa olsa da düşmən,
Günəşli eşqimə keşikçiyəm mən.

Sükut

Salurum! Nə qədər canımda can var,
Mənə kipriyimlə od daşıtsalar,
Dar, qaranlıq məzar olsa məskənim,
Neştərlə dəlinsə bütün bədənim,
Tufanlar qopsa da, bu eşqin ancaq
Vətənin eşqilə əvəz olacaq!

Səhnə qaranlıqlaşır. Yenidən işıqlanır. Nüşabənin sarayıdır. Nüşabə taxt üstündə oturmuş, ətrafda vəzirlər, əyanlar, sərkərdələr, saray adamları dayanmışdır.

N ü ş a b ə

Ölkələr düşməni rumlu İskəndər
Hind ilə İranda qazanmış zəfər.
İndi də yurduma göz dikmiş yağı.
Atalar qoruyan ana torpağı
Elimin əlindən almaq istəyir,
Qul kimi zillətə salmaq istəyir.
Bax, bu məqsəd ilə hüduda yaxın
Meşədə yerləşmiş bu vəhşi axın.

U l u c a

Kəllərlə çarpışmış bu igid əllər,
Ona neylər rumlu kərtənkələlər!

D i l b ə r gəlib baş əyir.

D i l b ə r

Hökmdar!

N ü ş a b ə

Nə oldu tapşırıqlarım?

D i l b ə r

Qaplan bəy xidmətə hazırdır, xanım!

N ü ş a b ə

De gəlsin!

Dilbər gedir.

Qeysərə qazılsın quyu.
Yurduna çevirək o lehmə suyu.

Qaplan gəlib baş əyir.

Q a p l a n

Uğurlar, xaqanım!

N ü ş a b ə

Xoş gördük, Qaplan!
Hazırsan?

Q a p l a n

Hazıram, şövkətli xaqan.

N ü ş a b ə

Səfərin nə füsun işlədər, görək!

U l u c a

Əmin ol, çox gözəl səmər verəcək.
İgiddir, qılıncdan kəskin ağlı var.
O elə şeytandır, dovşanı nallar.

N ü ş a b ə

Hərəkət edən vaxt böyük İrana,
İki şey mən vədə vermişdim sana:
(*Bayrağı və tuğranı Qaplana uzadaraq*)
Bu kəyan bayrağı, bu da bir tuğra,
Keyqubad möhrü də vurulmuş bura,
Tuğrada adını yazmışam: Qubad.

A l m a z

Qaplana yaraşır bu uydurma ad.

N ü ş a b ə

Nəsəbin Kəyanə mənsubdur, ancaq
Uydurma olsa da bu tuğra, bayraq,
İskəndər kinilə çırpınan İran
Bu bayraq altına axar hər yandan.
Özünlə silah da, əsgər də götür,
Döyüşdə sınanmış ərlər də götür!

Q a p l a n

Əmrinə itaət bir vəzifədir,
Verdiyin hər fərman bizə töhfədir.

N ü ş a b ə

Gecikmə, yolunu İran gözləyir.
Qeysərə qarşı kin, üsyan gözləyir!

Q a p l a n

Sağ ol, ey hörmətli, şövkətli xaqan.

N ü ş a b ə

Yaxşı yol!

U l u c a

Zəfərlə qayıt, qəhrəman!

Qaplan gedir. Uluca Nüşabəyə yaxınlaşır.

U l u c a

Qaplan bəy bu işin altından çıxar.

N ü ş a b ə

Düşməni qılınc və siyasət yıxar!
Nifaq törətməsə kiçik xanlıqlar,
Ellərin taleyi gün kimi parlar.
Dost olsa həm Şəki, həm də ki, Gəncə,
Ellərim düşmənə olmaz əyləncə.

U l u c a

Tək əldən səs çıxmaz, birləşsək, zəfər
Bizimdir, şübhəsiz, neylər İskəndər.

Dilbər içəri girib baş əyir.

Di l b ə r

Şövkətli hökmdar, Uluğ bəy gəlmiş.

N ü ş a b ə

Qoy gəlsin, vaxtında görülsün hər iş.

Dilbər gedir. U l u ğ bəy içəri girib baş əyir.

U l u ğ b ə y

Gün aydın!

H a m ı

Gün aydın!

N ü ş a b ə

Əmrimi aldınmı, Uluğ?

U l u ğ b ə y

Şövkətli hökmdar, çatınca buyruq
Bir anda yayıldı bütün ölkəyə,
El coşdu, axışdı döyüş var deyə.
Bir bayram müjdəsi oldu bu xəbər.
Bu daşqın sevincdən coşdu hər əsgər
İşini-gücünü büsbütün atdı,
Cıdır düzlərində silah oynatdı.
İgidlər hər yandan hey axıb gəlir,
Getdikcə ordunun ruhu yüksəlir.

N ü ş a b ə

Düşmən həm güclüdür, həm də hiyləgər,
Qüvvətlə, hiyləylə qazanır zəfər.
Qüruru sığmayır uca göylərə.

U l u ğ b ə y

Onu biz göylərdən endirrik yerə.

N ü ş a b ə

Qardaşın Salurun qəlbi var səndə.

U l u ğ b ə y

Qəhrəman orduma əminəm mən də.

N ü ş a b ə

Şanlı tariximiz görməmiş ləkə,
Zəfərlər qazanmış bu şanlı ölkə!

U l u ğ b ə y

Vətənə kin ilə girərsə düşman,
Açarıq elə bir dəhşətli tufan,
Toz-torpaq içində sürünər yağı,
Çeynər cəmdəyini atlar dırnağı.
Elə dərs verərik işğalçılara,
Bir də üz çevirməz bu şən diyara!
Nə cəza vermişsə Tomris Xösrövə,
Biz də o cəzanı verərik devə!

N ü ş a b ə

Nəsildən yadigar qalmış bu hünər.

U l u c a

Məsəldir: ot – kökü üstündə bitər.

N ü ş a b ə

İradə düyünlər açandır, gedək!
Hüdudu, ordunu yoxlamaq gərək.

Nüşabə qabaqca, Uluca, Uluğ bəy, Almaz, İnci və başqa sərkərdələr onun ardınca gedirlər.

P ə r d ə

ÜÇÜNCÜ ŞƏKİL

Birinci şəkildəki görünüş. Nüşabə, onun ətrafında İ n c i, U l u c a, U l u ğ b ə y, M ə r c a n, A l m a z və başqaları dayanmışlar. Nüşabə təpə üstündən ətrafı gözdən keçirərək, yanında dayanmış kənkandan soruşur.

N ü ş a b ə

O laçın bürcünə bu dağlardan
Atılan ləğm necə?

K ə n k a n

Ey xaqan,
Az qalıb qurtara.

N ü ş a b ə

Bəs xəndəklər?

K ə n k a n

Qurtarıb.

N ü ş a b ə

Pusquda durmuş qeysər,
Çiy süd əmmiş, işi vaxtında görün,
Olarıq yoxsa peşiman bir gün.
Anlayın ki, qazılan dəhnələrin
Çoxdur əhmiyyəti; düşmən hünərin
Yenməyə nər kimi coşqun Tərtər
Ən çətin gündə bizə yardım edər.

U l u ğ b ə y

Döyüşün üz-üzə bir ləzzəti var:
Süzməsə göydə qılınc, toppuzlar,
Yerdə də, göydə də rəqs etməsə baş,
Nəşə verməz igidə, bil ki, savaş.

N ü ş a b ə

Ağıl etsə qanı hər yerdə əvəz,
Qoruyar qüvvəti qurban verməz.
Elimin olsa da aslan ürəyi,
Ehtiyatdır igidin ilk bəzəyi.
Qeysərin qüvvəti zordur, bunu bil!
Bir həqiqətdi bu, əfsanə deyil.

Uzaqdan atlı görünür. Almaz diqqətlə ona baxır.

A l m a z

Kimdir o?

İ n c i

Atlı gəlir bax, çaparaq,

U l u c a

Çox mühüm bir iş üçündür bu gələn.

N ü ş a b ə

Şübhəsiz, fitnə törətmiş düşmən.

A t l ı gəlib baş əyir.

A t l ı

Uğur olsun, uca şanlı xaqan!

N ü ş a b ə

Uğur olsun, nə xəbər var?

A t l ı

Düşmən
Ölkəyə xəlvət adamlar salmış,
Nə ki un, ət və taxıl var, almış.
Göndərir başqa diyara.

N ü ş a b ə

(*ətrafındakılara*)

Bu nədir?
Ağacı qurdlar içindənmi yeyir?
Bizə gülməz bu fəlakətli xəbər!

U l u c a

Gör nə fitnə törədir İskəndər!
İstəyir məmləkəti qoysun ac.

N ü ş a b ə

Tülküyə ordum olardı möhtac!

(*Ulucaya*)

Baba, get, tez bu işə əncam çək!
Ölkədən zərrə də tərpənməyəcək!

Uluca, Uluğ bəy və atlı gedirlər.

N ü ş a b ə

(*Almaza*)

Məni rahətsiz edir bu işlər.

(*Kənkana*)

Gəl, baba, hamsını bir-bir göstər!

Qabaqca Nüşabə, onun ardınca başqa qızlar təpədən enirkən əvvəlcə S a l t i k, onun ardınca T ə r x a n gəlir.

S a l t i k

Xan, gəlir, bax, nə gözəldir, gerçək!

T ə r x a n

Öndəki qız, hamısından göyçək.

Qabaqca Nüşabə, onun ardınca başqaları danışa-danışa səhnədən uzaqlaşmaq istərkən Tərxan Nüşabəyə yaxınlaşır.

T ə r x a n

Getmə, dur, mərhəmət et, ey can alan!
Bu turac könlümə saldın həyəcan.

Qızlar istehza ilə gülüşürlər.

N ü ş a b ə

Bir bu gəncdə hünərə, cürətə bax!

A l m a z

Bu kiçik yaşda uca niyyətə bax!

N ü ş a b ə

Söylə, kimsən, haradansan, ey gənc?
Oynayırkən zər atırsan şeş, pənc...

S a l t i k

Şəki mülkündə, xanım, xandır bu,
Adlı-sanlı igid Tərxandır bu.
Qəhrəmandır, igidin hörməti var,
Özü gənc olsa da, şan-şöhrəti var.

T ə r x a n

(*Aşiqanə nəzərlə Nüşabəyə baxaraq*)

Söylə, Nüşabəmisən, nazlı mələk?
Səni gördükdə çiçəkləndi dilək.

N ü ş a b ə

Ey igid, biz hara, Nüşabə hara!

M ə s t u r

Düşmə Nüşabə adilə bu tora.

İ n c i

Burda sərhəd bəyiyik biz ancaq.

A l m a z

İşimizdir ana yurdu qorumaq.

T ə r x a n

Məni aldatmamış əsla ürəyim,
Bax, budur, sevgili nazlı çiçəyim.

M ə r c a n

Tapmısan, tut ətəyindən, bərk tut,
Başqa dilbərləri artıq sən unut!

N ü ş a b ə

Yetişir, bizdə əzizdir qonşu,
Düşünün, bir nə zərafətdir bu?

İ n c i

O da gənc, biz də cavan; əylənirik,
Bu çəmənlikdə bir az şənlənirik.

N ü ş a b ə

(*Tərxana*)

Məqsədin nə, buraya gəlməkdən?

T ə r x a n

Məqsədim, sevgili yar, sənsən, sən!

N ü ş a b ə

Nə zamandan bəri yar olduq, xan?

T ə r x a n

Olmadıqsa olarıq, ey canan!
Öz vəzirim bu gün elçi gələcək.

N ü ş a b ə

(*Almaza*)

Bığlı-saqqallı çocuqdur, gerçək.

Qızlar gülüşürlər. Nüşabə qabaqca, onun ardınca A l m a z və M ə r c a n gedirlər.

T ə r x a n

(*Öz-özünə*)

Min bəla yağsa da göydən, yerdən,
Çəkmərəm əl bu gözəl dilbərdən.

M ə s t u r

(*Tərxana yanaşaraq zarafatla*)

Vaxt keçir, durma, hazırlıq gör, xan!
Elçi gözlər o sevimli canan.

T ə r x a n

(*Saltikə yanaşaraq*)

Dəyməmişkən əli qeysər əlinə,
Elçi get məndən o nazlı gəlinə.

Tərxan və Saltik gedirlər. Günəş qüruba doğru enir. Qərb üfüqlərini gözəl lövhələr bəzəyir. Uca, başı qarlı dağlar uzaqda büllur kimi ətrafa şəfəqlər saçır, hər tərəf zəngin boyalarla bəzənir. İnci heyrətlə təbiətin bu gözəlliyinə tamaşa edir.

İ n c i

Qərb üfüqlərini bəzəyir günəş,
Yorulmaq bilməyir bu sönməz atəş.
Qürubun günəşi oyadır sevda.
Yoxsa qəlbim kimi vurğundur o da?

Bu zaman İskəndərin sərkərdələrindən Attal bir neçə Rum əsgəri ilə gəlib sərhəddi dolaşır.

İ n c i

Kimsiniz?

A t t a l

Sən kimsən?

İ n c i

Mən, sərhədbəyi!

A t t a l

(*İstehza ilə*)

Xaqanın ürəyi, gücü, dirəyi.

İ n c i

Bu nə söz? Sən kimsən?

A t t a l

Mən, bir pəhləvan.

İ n c i

Hardansan?

A t t a l

Hardanam?.. Gəlirəm Rumdan.

İ n c i

Sərhəddə girməkdən məqsədin nədir?

A t t a l

Buna bax! Millətlər bizə bəndədir.
Hər yerə at sürdük, bu məğrur dünya
Duz və çörək ilə çıxdı qarşıya.

A x i l l e s

Yunana baş əyir bütün dövlətlər,
Azadlıq paylayır böyük İskəndər!

İ n c i

O verən azadlıq nə gərək bizə?
Geri dön, soxulma şən ölkəmizə.
Geri dön!

A x i l l e s

Kim məni qoyar yolumdan?

İ n c i

Vəzifəm!

A x i l l e s

(*İstehza ilə*)

Vəzifəm, qürurlu ceyran...

İ n c i

Geri dön, deyirəm!

A t t a l

Ey qadın, çəkil!

İ n c i

Bu ölkə, ey adam, yiyəsiz deyil
Hər ötən soxulub dərsin barını!

A t t a l

Bax, əcəl söylədir miskin qarını...

İ n c i

Ölümlə qorxutma, rumlu pəhləvan,
Bu eldə tapılmaz rumludan qorxan.
Acizlər, miskinlər sizə bəndədir.

A x i l l e s

(*Attala*)

Hər sözü tənədir, bir top iynədir.

A t t a l

Susdur bu naqqalı!

A x i l l e s

Haydı, durma vur!

İ n c i

Neylər bir igidə yolkəsən quldur?

A x i l l e s

Alın bu çəngini bizim çadıra!

İ n c i

Bu çəngi yenilməz rumlu ayqıra!

Qılıncını çəkib üzərinə hücum edən rumlu əsgərlə vuruşur, bu zaman U l u ğ b ə y b i r n e ç ə i g i d l ə gəlib ortaya atılır.

U l u ğ b ə y

Ey, dayan! Bu dərəbəylikmi, nədir?

A x i l l e s

Geri dur!

(*Onun döşündən itələyir*)

U l u ğ b ə y

Yaramaz!

(*Qılıncını çəkib vuruşur*)

A t t a l

Bu nə fitnədir?

Qılıncını çəkib vuruşur. Bu zaman U l u c a gəlib onları vuruşan görür.

U l u c a

Dayanın, bu nədir, birinci görüş
Kin ilə başlanmaz, nədir bu döyüş?
Dost ikən hər iki şövkətli dövlət,
Nə gərək bu qanlı, kinli ədavət?

Nüşabə, İskəndər tutarsa xəbər
Sizə də, bizə də bərk cəza verər.
Barışın, dost kimi yanaşın bizə.
Dostlar, xoş gəldiniz bu ölkəmizə!

A t t a l

(*Kinli*)

Hələlik etdim bu qocaya hörmət.

Sərt baxışlarla İncini süzüb, gəldikləri yoldan geri qayıdırlar.
Uluca onların ardınca baxdıqdan sonra İnciyə yaxınlaşır.

U l u c a

Qılıncdan kəskindir ağıl, siyasət,
Ayıq ol, döyüşə yaratma imkan,
Hər kiçik iş üçün tökülməsin qan.

İ n c i

Düşmənin kəşfiyyat qoludur bunlar.

U l u c a

Nüşabə xatuna get xəbər apar.

(*Uluğ bəyə yaxınlaşaraq*)

İgidə yaraqdır səbir, ehtiyat,
Bunlarla gül açır, şənlənir həyat.

Uluca gedir. İnci onun ardınca baxaraq, dönüb saraya getmək istərkən,
Uluğ bəy İnciyə yaxınlaşır.

U l u ğ b ə y

Getmə, dur, ölkəmin qəhrəman qızı.

İ n c i

(*Utanaraq*)

Ah, Uluğ!

U l u ğ b ə y

Ömrümün ey şən ulduzu,
El xəzinəsində dəyərli inci,
Ruhumun, qəlbimin sonsuz sevinci.
Mənə bax, gözümdən qəlbimi oxu,
Sevgindən başıma bir çələng toxu.
Yad kimi uzaqdan baxma, gəl yaxın.

İ n c i

Ah, Uluğ, dərd edir hər yandan axın,
Köksümün içində çarpan ürəkdir,
Məni də inlədən tək bir diləkdir.

U l u ğ b ə y

Könül bir ovçudur, girir hər dona,
Azadə bir quşdur, neylərsən ona?

İ n c i

Ah, nədir qəlbimi çəkən bu qüvvət?

U l u ğ b ə y

Darılma, o mənim sevgimdir əlbət,
Qəlbini qəlbimə bağlayan teldir.

İ n c i

Bu sevgi qaynayıb daşan bir seldir.
Köksümü yalayır hey çağladıqca,
Sevgidən həm gülüb, həm ağladıqca.

U l u ğ b ə y

Sövdamın rəngi var yanaqlarında,
Həyatım gülümsər dodaqlarında.
Çeşmədən durusan, şəfəqdən oynaq.
Belə mərd qızlarla gülər hər ocaq.

İ n c i

Ah, Uluğ...

Bir an gözlərini yerə dikib, sonra sürətli addımlarla səhnədən çıxıb getmək istərkən, Uluğ bəy onu saxlayır.

U l u ğ b ə y

Bir dayan, ey canlı çiçək!

İ n c i

Xanıma sözüm var!

U l u ğ b ə y

Nədir? De görək?

İ n c i

Düşmənlər hüdudu pozmuşdur deyə,
Gedirəm xanıma xəbər verməyə.

İnci gedir, Uluğ bəy onun ardınca həsrətlə baxır.

U l u ğ b ə y

Gedişi köksümə çəkir odlu dağ,
Görüşü qəlbimdə yandırır çıraq.
Varlığım sarsılır onu görüncə.
Bu dilsiz sevgi, bu kədər, düşüncə
Qurd kimi gəmirir vurğun könlümü,
Sevgi yollarında yorğun könlümü.

P ə r d ə

DÖRDÜNCÜ ŞƏKİL

Üçüncü şəkildəki görünüş. Artıq günəş öz şüalarını ətrafa saçmışdır. K i m o n (M ə l i k), əlində uydurma üstürlab, saray xidmətçisi M ə s t u r ilə danışır.

K i m o n

Məsturum! Al, budur həmin o zəhər.
Bircə damcı içərsə məhv eylər.

M ə s t u r

Bu xəyanət çətin başa gələcək.

K i m o n

Bu xəyanətlə bəxtimiz güləcək!

M ə s t u r

Sarayın qəlbi, ruhudur Uluca.

K i m o n

Mənə göz verməyən o tülkü qoca
Bu zəhərdən alar ağır zərbə,
Zərbədən sarsılar o Nüşabə.

M ə s t u r

Yox, Məlik, yox, bu xeyli qorxuludur.

K i m o n

Qəlbinə qorxu girməsin, Məstur!
Ölsə qazdan ayıq qoca kaftar,
Rumlu qeysər bizi ikiəlli tutar.
Qorxma, tədbirə gəl riza göstər!
Fəth edincə bu ölkəni qeysər

Tikəcək Bərdəyə məni xaqan.
Sürərik onda şanlı bir dövran.

M ə s t u r

(*Ətrafa baxaraq*)

Sus, gələn var.

K i m o n

Çəkil, çəkil!

M ə s t u r

Bəs sən?

K i m o n

Mən bəla görmərəm, tez ol, gizlən.

M ə s t u r səhnədən uzaqlaşır. Kimon onun ardınca baxaraq kinayə ilə gülür.

Olmasa sadədil ağılsızlar,
Arizuya çətin qovuşmaq olar.

Kimon Tərxanın yaxınlaşdığını görüncə kənara çəkilib dayanır, arxadan həzin mahnı səsi eşidilir:

Ağ buxaqda qara xallar
Ara-sıra qoşa düşər.
Duysa bunu canalan yar
Qəmzəsi göz-qaşa düşər.

T ə r x a n gəlib Nüşabəyə elçi getmiş olan vəziri Saltikin yolunu gözləyir, arxadan oxunan mahnını dinləyir.

Qanadlandı yenə sövda,
Ovçu tərlan düşdü yada.
Könül yanar qızğın oda,
Eşq atəşi başa düşər.
Atlas geymiş uca dağlar,
Ətəyində sellər çağlar.
Kəklik, turac gülər, ağlar,
Səsi dağa, daşa düşər.

K i m o n

(*Tərxana yaxınlaşaraq*)

Uğur olsun, oğul, bu şanlı gəliş!
Səni bu yurda taleyin çəkmiş.

T ə r x a n

Kimsiniz?

K i m o n

Vurğunam təbiətə mən,
İşığa, atəşə, hərarətə mən.
Ruhumun mərkəzi o yezdandır!
Mən kiçik zərrəyəm, o, vulkandır!
Köksü atəşli qətrəyəm ondan,
O isə çalxanan geniş ümman.

T ə r x a n

Bəli, ustadınızdır Əflatun,
Buyurun, mərhəba, bir az oturun,
Meyliniz varsa sərvətə, yeməyə!

K i m o n

Ehtiyacım yox, ey oğul, köməyə,
Yediyim gündə üçcə xurmadır.
Ruhu, vicdanı mədələr qanadır.
Adətim hər zaman riyazətdir;
Bütün insanlara məhəbbətdir.

T ə r x a n

Əlinizdə nədir bu?

K i m o n

Üstürlab –
Göy, günəş, ulduz, ay, fəza, mehtab
Mənə çoxdan sevimli məhrəmdir.

(*Üstürlabı göyə çevirib baxaraq*)

Bu nücum elmi başqa aləmdir,
Bax, nə şeylər görünmədə gözümə;
Bəxtinin ulduzu gülür üzümə.
Mərhəba, şanlı taleyin vardır!
Müştəri ulduzu sənə yardır.

T ə r x a n

Haradan bildiniz bunu, baba can?

K i m o n

Bir yumaqdır əlimdə bu dövran,
Nə oyun işləsə bu çərxi-fələk,
Gözlərimdir bulud yaran şimşək.
Pərdə altında hər qəzavü qədər
Mənə parlaq günəş kimi görünər.

T ə r x a n

Görürəm, səndə çox kəramət var.

K i m o n

Qarşıda ən böyük səadət var.
Səni bu yurda taleyin çəkmiş.
Nə qədər şən, şərəflidir bu gəliş!
Köksü atəşli bu gözəl torpaq
Sənə qismət olur, sənə ancaq!
Qəhrəmanlar qılıncını öpəcək...

T ə r x a n

Çaşdın, ey mürşidim, dayan, nə demək? –
Bu gözəl yurda hökm edir xaqan,
Adı Nüşabə, nazlı bir canan.

K i m o n

Onu da ram edər əziz bəxtin,
Şövkətin, dövlətin, uca təxtin.

Şaha qüvvət verən siyasətdir.
Sına öz bəxtini ki, fürsətdir.

T ə r x a n

Ah, içimdə nə toy, nə bayram var.
Eşqimiz dəf çalar, könül oynar.
Qoca Saltik neçin gecikdi, canım?

K i m o n

Görünür, saxlamış sevimli xanım,
Bilirəm, dan şəfəqli şux ülkər
Ona xələt, qızıl, xəzinə verər.

T ə r x a n

Hər zaman taleyim mənə yardır.

K i m o n

Qəhrəman, diqqət et, gələn vardır.

T ə r x a n

(*Kənara baxaraq*)

Qoca Saltik gəlir, aman, ona bax!
Üzü qəmli, kədərlidir ancaq...

S a l t i k gəlir, o qəmlidir, T ə r x a n a baş əyir.

Nə cavab verdilər?.. Vəzir, durma!

(*Saltik dinməz durur*)

Söylə, qarşımda boynunu burma!

S a l t i k

Daşa dəydi sənin uca muradın,
Əylənirmiş bizimlə nazlı qadın.
Söyləyir bu nişan, bu elçi nədir?
Mənə qarşı deyilmi bir təhqir?

Belə müşgül, ağır günümdə mənim
Diləyimdir fəqət ana Vətənim.

K i m o n

(*İstehza ilə*)

Sən, qadında qürura bax, sözə bax!

S a l t i k

(*Kimona*)

Həm hünər var o qızda, həm qanacaq.

T ə r x a n

Qaynayır qəlbimin içində öcüm,
Bilirəm, çatmaz o nəhəngə gücüm.

G ə r a y uzaqda görünür.

S a l t i k

(*Tərxana*)

Bax, Gəraydır gəlir, gedək, Tərxan.

K i m o n

Burda bir sirr var...

T ə r x a n

Tez ol gizlən!

Hər üçü səhnədən uzaqlaşıb ətrafda gizlənir.
G ə r a y gəlib təpənin üstündən uzaqlara baxır.

G ə r a y

Günəş öz aləmində seyr edəli,
Görməmiş böylə nazənin gözəli.
Ah, bu əfsanəvi, gözəl ceyran
Mənə qismət olarsa, ey yaradan,

Çəkərəm əl bu şan, bu şövkətdən,
Dönmərəm bu sevimli afətdən.

Bu zaman Uluca gəlib Gəraya yaxınlaşır.

U l u c a

Bilirəm, söylədir səni sövda.
Mən də gənclikdə düşmüşəm bu oda.
Eşq bir çalxanan köpüklü dəniz,
Ya fəzadır dərin və sahilsiz.

G ə r a y

Söylə sən kimsən, ey sevimli qoca?

U l u c a

Yaşlı bir pəhləvan.

G ə r a y

Adın?

U l u c a

Uluca.

G ə r a y

Çox gözəl, söylə bu sevimli ocaq,
Çox yaxınmı sənə?

U l u c a

Deyildir uzaq.

G ə r a y

Torpağımdır o Gəncə ilə Aran,
Bil, Gəraydır adım da, ey baba can!
Çırpınan dalğadır bu gənc ürəyim,
Var gözümdə sevimli bir diləyim.

U l u c a

Nə üçün gəldiniz bu məmləkətə?

G ə r a y

Rəhbərim eşqim olmuş, əlbəttə!
Həm də qasidlərim gətirdi xəbər:
Keçdi sərhədi rumlu İskəndər.
Ölkəyə dəyməsin ziyanı deyə,
Xanıma mən də gəlmişəm köməyə.

U l u c a

Bu qoca pəhləvana satma yalan!
Sən ki Tərxanla bağladın peyman.

G ə r a y

Yox, inanma, eşitdin isə bunu.
Oynadım mən də gəncəfə oyunu.
Bu həyatda ara-sıra insan
Aldadır, söyləyir bir az da yalan.
Nazlı canana vurğunam mən də,
Bu keçidlərdə yorğunam mən də.
Ölərəm, etmərəm xəyanət ona,
Diləyimdir mənim o nazlı sona.

U l u c a

Qəlbi atəşli aşiq isə adın,
Hanı tərlan kimi süzən qanadın?

G ə r a y

Yolçuyam, sən işıqlı bir ülkər,
Bu qaranlıqda ol mənə rəhbər.

U l u c a

Neyləyim? Fikrini açıq söylə!

G ə r a y

Tez görüşdür sevimli yar ilə.

U l u c a

Bu görüşdən əcəb nədir məqsəd?

G ə r a y

Bir təsəllidir ancaq, eyləmə rədd,
Yarı görmək bütün cahana dəyər.
Aylı, ulduzlu asimana dəyər.

U l u c a

Yox, bu mümkün deyil.

G ə r a y

Aman, baba can!
Görünür ki, sən aşiq olmamısan?

U l u c a

Daş deyildir mənim qoca ürəyim.

G ə r a y

Eşqimə, bil ki, baş əyir diləyim.

U l u c a

Eşq ilə çırpınan cəfaya dözər,
Laçın alçaqda, həm fəzada süzər!

G ə r a y

Baba, eşqin göyündə qəlb ucalır.

U l u c a

İşığı Ay, oğul, Günəşdən alır.

G ə r a y

O günəş parlayınca bürcündən,
Ürəyim rəqs edir sevincindən.

U l u c a

Çox zaman eşq aldadır hissi,
Yanğını andırır sönük nəfəsi.

G ə r a y

Sönməz eşqim, o bir yanar dağdır.
Qəlbimə çağlayan bir irmaqdır.

U l u c a

O təmiz qəlbinə vurludum mən,
Dostlara yol açıq, gedək.

G ə r a y

Əhsən!
Oxudu qəlbimi ağıl gözünüz,
Sağ olun, duydunuz bu eşqimi siz.

Uluca ilə Gəray gedirlər. Tərxan, Saltik və Kimon pusqudan çıxırlar.

S a l t i k

(*qəzəbli*)

Bu da ən çox inandığın o Gəray.

K i m o n

Onu da aldı qoynuna bu saray.

T ə r x a n

Ağlım uçdu başımdan, ah, vəzir!

S a l t i k

İndi dostlarda etibar nə gəzir?

T ə r x a n

Qopdu köksümdə kinli bir tufan.

K i m o n

(*Hiylə ilə*)

Dözmək olmaz bu dərdə.

T ə r x a n

Ey yaradan!
Qəlbimi yaxdı odlu bir şimşək.

S a l t i k

Həyəcan etmə!

K i m o n

İztirab nə gərək!

T ə r x a n

Yox, bu təhqiri qoymaram yerdə!
Yasa batsın gərək saray, Bərdə...

K i m o n

(*Getmək istəyən Tərxana*)

Yadlara bağlıdır açıq yollar.

S a l t i k

(*Tərxana*)

Hər tələş aqibət bəla doğurar.

T ə r x a n

Çarə yox.

K i m o n

Var!

T ə r x a n

Nədir? Tez ol, göstər!

K i m o n

Ölkələr fəth edən böyük qeysər
Çoxunu qurtarıb o möhnətdən.

T ə r x a n

Uf, yanar odlara tutuşdum mən!

S a l t i k

Bəllidir fikri, xan, bu bir çaramı?

T ə r x a n

O sağaltmaz mənim dərin yaramı!

M ə s t u r görünür. Kimon onu işarə ilə yanına çağırır.

K i m o n

(*Tərxana*)

Çatdı imdadına bu qız, ey xan!
Gəl, quzum, gəl!

T ə r x a n

(*Uzaqda görünən Məsturu göstərərək*)

O kimdir, ay baba can?

K i m o n

Məsturum, əlbir ol bizim xanla,
Tez görüşdür sevimli xaqanla.

M ə s t u r

Yad kəsə bağlıdır bütün yollar,
Buna, zənnimcə, bircə tədbir var:

Sevgili yarı istəsə görmək,
Bir qadın paltarı geyə o gərək!

T ə r x a n

Yox, yox, Məstur, düşün, düşün bir az,
Şir ki, ceyran dərisinə sığmaz!

M ə s t u r

Qəhrəman, baxmaq istəsən o aya,
Səni ancaq bu yol alar saraya.

Kimon Tərxana baxaraq istehza ilə gülür.

S a l t i k

Düşün, Tərxan, can atma qanlı işə.

K i m o n

Uzgüçü qorxusuz üzər həmişə.

T ə r x a n

Görüşə tək bu isə yol, ata can,
Razıyam!

M ə s t u r

Gəl dəyiş qiyafəti.

S a l t i k

(*İztirabla*)

Xan!
Bir düşün, bu gediş çəkir haraya?

K i m o n

(*Məstura*)

Ləğm içilə xanı götür saraya!

T ə r x a n

Gəl görək, taleyim nə göstərəcək!

K i m o n

Uğur olsun!

S a l t i k

Düşün...

M ə s t u r

Yubanma.

T ə r x a n

Gedək!
Mənim ilə görüşsə sevgili yar,
Bəxşişim, xələtim səni doyurar.

Tərxan, Saltik və Məstur gedirlər. Kimon onların ardınca baxaraq istehza ilə:

K i m o n

Bu görüşdən nəsibiniz ancaq
Olacaq bir qarış qara torpaq!

P ə r d ə

İKİNCİ PƏRDƏ

BEŞİNCİ ŞƏKİL

Səhnə Nüşabənin sarayının bağça tərəfində olan geniş eyvanı təsvir edir. N ü ş a b ə, A l m a z, M ə r c a n və b a ş q a p ə h l ə v a n q ı z l a r, əllərində süngü, mizraq, qılınc, qalxan oynadaraq məşq edirlər.

P ə h l ə v a n l a r

Qəhrəmanlıq doğar ancaq
Güc bəsləyən şən ürəkdən.

Oynadaq hey süngü, mizraq,
Çiçəklənsin ana Vətən.
Dağ-daşından uçsun duman.
Qara geysini xain insan!

M ə s t u r qadın paltarı geyinmiş T ə r x a nı gətirib bağçanın kənarında olan ağac altında saxlayır. Tərxan bağçada qılınc oynadan Nüşabəyə həsrətlə baxır.

M ə s t u r

Gəl yaxın, eylə tamaşa!

T ə r x a n

Məstur!

M ə s t u r

Sən könül verdiyin afət, bax odur!

T ə r x a n

Çırpınır qəlbim, aman!..

M ə s t u r

Etmə maraq.

T ə r x a n

Bircə o canalıcı surətə bax!
Ayı almış araya ulduzlar.
Sanki qarşımda günəşdir, parlar,
Nə gözəl mənzərədir, ey yaradan!

M ə s t u r

Həyəcan etmə, bir az burda dayan!

Məstur gedir. Tərxan Nuşabənin həşəmət və əzəmətinə heyran qalmışdır.

T ə r x a n

Bürümüş hər yeri bu ölkə səsi,
Ah, özündən də gözəlmiş yiyəsi.
Bir ziya qaynağı imiş bu hilal,

Sanki qarşımda durur canlı xəyal.

Qızlar qılınc-qalxan oynatmaqda davam edirlər.

P ə h l ə v a n l a r

Çiyinlərdə, əldə hər an,
Şaraq-şaraq oynaşaraq
Parıldasın qılınc, qalxan,
İgid olsun oba, oymaq.
Qana dolsun sağlam bədən,
Gülümsəsin ana Vətən!

Tərxan qızlarla bərabər məşq edən Nüşabəyə baxaraq.

T ə r x a n

Yanağı gül, üzü cənnət bağıdır,
Canalan gözləri ancaq yağıdır!
Canlı bir lövhəyə bənzər duruşu.
Sərvdir, qonmuş ona sevgi quşu.

İ n c i gəlib Nüşabəyə yaxınlaşarkən Tərxan səhnədən uzaqlaşır.

İ n c i

Uğur olsun!

N ü ş a b ə

Uğur olsun, nə xəbər?

İ n c i

Bir neçə rumlu silahlı əsgər,
İstəyirdi keçə sərhəddimizi,
Qarşı çıxdıq, döyüşə çəkdi bizi.

N ü ş a b ə

Mülkümə girdimi?

İ n c i

Yox.

N ü ş a b ə

Bəs bu gəliş?

İ n c i

Hələlik pərdəlidir şübhəli iş.

Döyükmüş halda ətrafa baxır.

N ü ş a b ə

Niyə susdun?

İ n c i

Bu nə? Yad kimsəmi var?

Əli süngülü i k i n ə f ə r k e ş i k ç i T ə r x a n ı gətirir.

D i l b ə r

Ay xanım, bağçada bu gizlənmiş...

N ü ş a b ə

(*Tərxana*)

Kimsiniz?

M ə s t u r

(*Qayıdır, onları görərək öz-özünə*)

Ah... Bu nə dəhşətli bir iş!

İ n c i

Görkəmindən duyulur şübhəli iz.

D i l b ə r

Deyirəm, kimsən ona söylə, kəniz!
Dinməyir, daş kimi tərpənməyir heç.

M ə s t u r

Yad deyil, yolçu qadındır, vaz keç.

N ü ş a b ə

Məstur, anlat bizə kimdir bu qadın?

(*Məstur cavab vermir*)

Bizim eldəndimi? Aç söylə adın.
Susma, aç sirri bizə söylə...

M ə s t u r

İnan!
Dostluğum yoxdur onunla, xaqan!

N ü ş a b ə

Bu saraya necə, hardan girmiş?

A l m a z

Məndə də şübhə törətməkdə bu iş,
Görkəmindən duyulur, əğyardır.

M ə r c a n

Yox, canım, burda siyasət vardır.

N ü ş a b ə

Bir axın var bu ana torpağıma;
Bulanıq sellər axır irmağıma.

A l m a z

Ey qadın, kimsən? Açıq söylə görək!
Özünü gizləmək artıq nə gərək?

N ü ş a b ə

Aç üzün!

İ n c i

Şübhəlidir...

A l m a z

(*Tərxanın üzünü açır. Heyrətlə baxaraq*)

Əğyardır.

M ə r c a n

Demədim burda siyasət vardır?

A l m a z

Dəyişik donda kişiymiş bu qadın.

N ü ş a b ə

Bura gəlməkdə nə imiş muradın?

T ə r x a n

Onu gəl, indi soruşma məndən.

N ü ş a b ə

Səni bu yurda nə şeydir gətirən?

T ə r x a n

Məni bir fırtına atmış bu oda,
Ona bu eldə deyirlər sövda.

N ü ş a b ə

Bu saray əhlinə sövda yaddır!

T ə r x a n

Dəli könlümsə onunla şaddır.

N ü ş a b ə

(*Məstura*)

Yoxsa, sənsən ona rəhəbrlik edən?

M ə s t u r

Baş verərmi bu xəyanət məndən?

N ü ş a b ə

Sənə qəlbimdə bir inam vardı,
Könlümü şübhə, tərəddüd sardı.

(*Məsturu Almaza göstərərək*)

Bu da bir dost kimi gülməkdə bizə.
Yad kəsi salmış əziz ölkəmizə.

T ə r x a n

Ey uca rütbəli adil xan,
Məsturun yox günahı burda, inan!
Hökm edirkən gücünü vicdana ver,
Hər iki hökmü, cəzanı mana ver.

N ü ş a b ə

(*Keşikçilərə*)

Aparın bunları, yox başqa çara.
Çəkdirin bağça kənarında dara!

T ə r x a n

Sevirəm eşqlə hər yüksələni,
Sevgilim, bax, dara çəkməkdə məni.

Keşikçilər Tərxanı və Məsturu aparmaq istəyirkən.

U l u c a

Həyəcan etmə, xanım, tut aram.

N ü ş a b ə

Bizləri saymamış əsla bu adam.

U l u c a

Dostumuzdur, Şəkidə xandır bu.
Adlı-sanlı igid Tərxandır bu.
Bu ağır gündə bizə arxa budur!
Toppuzu odlu dənizlər qurudur.
Saraya girdisə o, etmə maraq.
Var səbəb, fitnə-fəsad ondan iraq.

N ü ş a b ə

Yox, baba, burda siyasət vardır!
Qəlbimi şübhə, tərəddüd qanadır.

U l u c a

Bir düşün, dərgahına kini olan
Bu qiyafətdə gələrmi, xaqan?
Kişi ikən qadın olmuş bu igid;
Saraya çəkmiş onu başqa ümid.
Tərxanı əfv elə, at şübhəni sən,
Qoru düşməndən əziz ölkəni sən!
Dili dost, fikri qara, qəlbi qara
Rumlu İsgəndərə qıl öncə çara.

N ü ş a b ə

(*Keşikçilərə*)

Buraxın onları!

U l u c a

(*Tərxana*)

Əfv et, Tərxan.

T ə r x a n

Dost yolunda bu canımdır qurban!

U l u c a

(*Tərxanı saraya dəvət edərək*)

Buyurun, mən də bu saat gəlirəm.

T ə r x a n

Hörmətə qarşı təşəkkür edirəm.

U l u c a

(*Tərxana*)

Bilirəm qəlbini mən, bağlama kin.

Tərxan baş əyib saraya gedir, Mərcan və saray adamları da ardınca gedirlər. Səhnədə Nüşabə, Uluca, Məstur və İnci qalır.

M ə s t u r

(*Qaşlarını çataraq*)

Sadiq ikən adım oldu xain.

N ü ş a b ə

(*Məstura*)

Bir xəyanət deyə, haqqım vardı,
Qəlbimi şübhə, tərəddüd sardı.

Məstur gedir. Uluca onun ardınca baxaraq.

U l u c a

Bilmirəm heç bu qızın dərdi nədir,
Qəlbimi şübhəli bir qüvvət əzir.

Məstur Ulucanın sözlərini dinləyib səhnədən çəkilir.

N ü ş a b ə

Baba, söylə o Gəraydan nə xəbər?

U l u c a

O da dərgahına hörmət bəslər.
İgidin qəlbini tez aldım ələ.
Parladı saf ürəyində şölə.
Birgə gəldik, başınız yüksəlsin.

N ü ş a b ə

Anladım fikrini, əmr et, gəlsin.

U l u c a

Kimdə var əql, zəka, əzm, hünər,
Hər nəhəngi o məharətlə yenər.

N ü ş a b ə

Olsa dost həm Şəki, həm Gəncə – Aran.
Bata bilməz bizə heç bir düşman.

P ə r d ə

ALTINCI ŞƏKİL

Nüşabənin sarayı. T ə r x a n kənarda qoyulmuş kürsü üstündə oturub Nüşabənin yolunu gözləyir. M ə s t u r G ə r a yla bərabər gəlir. Məstur Gəraya oturmaq üçün yer göstərir.

M ə s t u r

Xanım indi gələcək, əyləş, xan!

G ə r a y

Gözəl oldu bu görüş.

T ə r x a n

Bu hardan?

Gəray kənarda olan kürsüdə oturub Tərxanı acıqlı nəzərlərlə süzür.

G ə r a y

Gözləyir yoxsa bu da cananı?

T ə r x a n

(*Öz-özünə*)

Hiylə, fitnə bürümüş dünyanı!

Məstur Nüşabənin ardınca gedir. Gəray Tərxana istehzalı nəzərlərlə baxdıqdan sonra

G ə r a y

Bəs nə tez eşqinə yandın, ey igid?
Bir sönük şölə sənə verdi ümid.

Əhdi, ilqarı nə tez qırdın sən?
Adına bu yaraşarmı? Əhsən!

T ə r x a n

Get, uşaqsan hələ, bir azca düşün,
Sonra qarşımda cəsarətlə öyün!

G ə r a y

Tutduğun iş adına vurdu ləkə,
Güləcəkdir sənə hər el, ölkə.
Almadın dövləti, həm xalqı saya,
Qız donunda necə girdin saraya?
Barı ram oldumu ürkək ceyran?

T ə r x a n

Nəşəmi pozma, çəkil, get buradan!
Eşq utanmaz bu dona girməkdən,
Ucalır sevgi bütün istəkdən!

G ə r a y

Çay kimi tez bulanırsan hər an,
Bəxtiyardır ürəyi gen insan.
Yar sənə ərk edərək əyləndi,
Qəlbinə sevgi səfası endi.
Sən onun ərkini sandın təhqir,
Çeynədin kinli, alovlu zəncir.
Buna bax, sevgiyə bax, aşiqə bax!
Düşməni kininə etdin sığınaq.
Səndə yox eşq, məhəbbət...

T ə r x a n

Hay-hay...
Bu gülüşlər sənə layiqdi, Gəray.
Onun eşqilə ürəkdən yanıram,
O pərini hamıdan qısqanıram.

Olmasaydı bu dərin sevgi, maraq,
Eşqinin qəsrinə basmazdım ayaq.
Sevgilim boynuma salmış zəncir,
Dara çəksə məni, etsə təhqir,
Can onundur, mənə çox minnəti var,
Mənə qismət olacaq sevgili yar.
Ovunu verməz əlindən aslan!..

G ə r a y

Bu sözə qol çəkirəm, ay Tərxan!
Bu şikarı kim alar pəncəmdən?

T ə r x a n

Çox öyünmə, kim alar?.. Bax, onu, mən...

G ə r a y

Mənim olsun gərək o şux dilbər.

T ə r x a n

Bu qılınc məsələni həll eylər.

Hər ikisi qılıncı çəkib bir-birinə hücum edərkən N ü ş a b ə, U l u c a, A l m a z, M ə r c a n, İ n c i, M ə s t u r və S a l t i k gəlirlər.

N ü ş a b ə

Bu nə?

S a l t i k

Tərxan!

U l u c a

Dəliqanlı xanlar!
Sizə kin ilə döyüşmək nə yarar!

N ü ş a b ə

Uğur olsun, uğur olsun, Tərxan!
Qonşuya qonşu kəsilməz düşman.

U l u c a

(*Gəraya*)

Ölkəyə basmış ayaq İsgəndər,
Qüvvətin varsa – ona get göstər!

S a l t i k

Şübhə yox, toqquşacaq xeyr ilə şər.

U l u c a

Bir bəladır bu böyük İsgəndər.
Öncə bir dost kimi gəlməkdə yağı;
Elə ki ölkəyə dəydi ayağı,
Başlayır kinə, çökür şan, şövkət,
Axıdır Ruma xəzinə, sərvət...

S a l t i k

Bəllidir, fikri çalıb-çapmaqdır,
Ölkədən taxtı-tacı qapmaqdır.

T ə r x a n

Vermək olmaz o səfilə meydan.

G ə r a y

Bizi də sanma zəif, ey Tərxan!

T ə r x a n

Var şərəfli adımız, dövlətimiz.

G ə r a y

Dağ kimi qüvvətimiz, şövkətimiz.

U l u c a

Aç o yaqut dodağın, ey xanım, aç!
Ortaya inci, cəvahir, dür saç!
Fikrini dostlarına söylə açıq,
Saf ürəklər səni qansın artıq.

N ü ş a b ə

Bilirəm, rumlu qürur satdı bizə,
Saymamazlıq toxunur qəlbimizə.
Kim umar xeyir, vəfa bayquşdan?
Qurdun ən sevdiyi şey qandır, qan!
Bir bəladır dolu, məhsullu bağa,
Qara yel dost ola bilməz çırağa.

G ə r a y

Ona baş əysə bu üç şanlı ocaq,
Bizi Rum qeysəri aciz sayacaq.
Bu isə nəslimizə bir ləkədir.

N ü ş a b ə

Olsa üç qonşu bu gündən əlbir
Üç könül bir nəfəs ilə çarpar,
Bir uca taleyi izlər üç yar...

G ə r a y

Razıyam...

T ə r x a n

Mən də.

N ü ş a b ə

Bu süngü, mizraq
Düşmənin bağrını dəlsin ancaq!

U l u c a

Birləşin siz, əbədi sirdaş olun!

S a l t i k

Vətən eşqilə ekiz qardaş olun!

T ə r x a n

Göstərək biz də ona qarşı hünər,
Üç igid qaplana bir qurd neylər?

S a l t i k

Qurda bənzətmə nəhəngi, Tərxan!
Hissə aldanmaz ağıllı insan.

N ü ş a b ə

Qan il oynamaz adil kəslər,
Kin ilə kükrəmədə varmı hünər?
Bir qığılcım böyüyüb yanğın olar,
Bir xəta qanlı fəlakət doğurar.
Belə işlərdə mətanət xoşdur.
Hələlik incə siyasət xoşdur.

G ə r a y

Bizi o saymadı heç, satdı qürur.

N ü ş a b ə

Bu xüsusda ona yazdım: “Məğrur”.
Bilər öz həddini artıq, anlar,
Hər elin ənənəsi, mənliyi var.

T ə r x a n

Qəlbimə yatdı bu tədbir, əhsən!
Hiyləgərdir, hər amansız düşmən.

G ə r a y

Rumlu düşmən kəsilərsə vətənə,
Odlu bir kin açarıq kin edənə.

N ü ş a b ə

İlk vəzifə qorumaqdır yurdu.
Sürüyə kim buraxır ac qurdu!
Qarşı çıxsa bizə hər hansı quduz,
Qurtuluş yox, yeyəcəkdir toppuz.
Bu ana yurdu – sevimli torpaq
Oğlunundur, qızınındır ancaq!

Üç tərəfdən açarıq biz meydan,
Bir sürü qurdu yenər üç aslan!

U l u c a

Budur ən doğru və sağlam tədbir,
Olsun üç qonşu bu gündən əlbir.

Şərab gətirilir, Məstur qədəhləri doldurub Tərxana və Gəraya verir. Üçüncü qədəhə zəhər töküb Ulucaya verir və cəld otaqdan çıxır. Bu mənzərəni seyr edən İnci cəld kənarda olan şərab kuzəsini götürüb Ulucaya yaxınlaşır .
Uluca əlindəki qədəhi qaldıraraq.

U l u c a

Birliyin eşqinə!

Qədəhi qaldırıb, içmək istərkən İnci
Ulucanın əlindəki qədəhi alaraq gülə-gülə.

İ n c i

Al, kuzədən iç!
Qəlbinə versin işıq, həm də sevinc.

Kuzəni Ulucaya verir, Almaza yaxınlaşıb əlindəki qədəhi ona verib otaqdan çıxır.

U l u c a

Birliyin eşqinə!
(*Tərxan, Gəray və Uluca içirlər*)

T ə r x a n

Etdi sərxoş məni bu bircə qədəh.

U l u c a

O deyil, sərxoş edir başqa fərəh...

G ə r a y

(*Tərxana*)

Gəl gedək, hazır edək ordumuzu.

T ə r x a n

Qoruyaq şanlı ana yurdumuzu!

G ə r a y

(*Nüşabəyə və Ulucaya*)

Uğur olsun!

N ü ş a b ə

Uğur olsun bu səfər!

U l u c a

Belə birlik doğurar şanlı zəfər.

(*Gəray və Tərxan gedirlər*)

Bir siyasət gözəl oldu, əhsən!

N ü ş a b ə

Bir xəbər yoxmu, baba, qatildən?

U l u c a

Yox, qızım.

N ü ş a b ə

Tərsinəmi döndü cahan?
Göyəmi çıxdı o xain şeytan?

İ n c i M ə s t u r u qabağına salıb gətirir.
Nüşabə İnciyə acıqlı-acıqlı.

N ü ş a b ə

İnci, anlat, bu necə rəftardır?

İ n c i

Yersiz iş olsa da, haqqım vardır.
Baba içsəydi zəhərli qədəhi,
Sarayın matəm olardı fərəhi.

N ü ş a b ə

Bu fəlakət, bu xəyanət haradan?

İ n c i

Onu, xaqan, soruşun Məsturdan.

N ü ş a b ə

(*Məstura*)

Nə tökülmüşdü o gülgün qədəhə?

M ə s t u r

Adi şərbət...

N ü ş a b ə

Məni sardı şübhə.

U l u c a

Şubhəsiz, burda xəyanət vardır.

İ n c i

Satılıb düşmənə, bu, əğyardır!

M ə s t u r

Mənə böhtan deyir İnci, bu yalan
Bağrımı dəldi... hanı bəs vicdan?

N ü ş a b ə

Zəhəri kim sənə verdi, söylə?

M ə s t u r

Nə zəhər?

U l u c a

Qız, bizə gəlmə hiylə.

İ n c i

Qoyma gəl tülkülüyə sən özünü.

A l m a z

Qurtuluş yox sənə, anlat düzünü.

M ə s t u r

İnanın qəlbimə, vicdanıma.

İ n c i

Qədəhi çək başına!

Məstur İncinin əlindəki zəhərli qədəhi alıb dodaqlarına yaxınlaşdırarkən dəhşətdən sarsılır.

M ə s t u r

Yox, bu mahal.

O, əlindəki qədəhi yerə çırpır.

A l m a z

Etdi ifşa özünü...

N ü ş a b ə

Ax, miskin!

U l u c a

Hər silahdan bu xəyanət kəskin.

N ü ş a b ə

Qorxudaykən vətənin taxtı-tacı,
Qurd içindən gəmirirmiş ağacı.

U l u c a

Bura xaricdən uzanmış əl var
Dövləti bada verər satqınlar

Ayıq ol, böylə davam etsə bu hal,
Millətə qorxuludur istiqbal.

N ü ş a b ə

(*Almaza*)

Götürün, daşqalaq olsun murdar!

Məsturu aparırlar. D i l b ə r gəlib baş əyir

D i l b ə r

Rum şahından sizə bir qasid var.

N ü ş a b ə

Söylə gəlsin!

Dilbər gedir. U l u ğ b ə y gəlir. Uluca İnciyə yaxınlaşıb onun alnından öpür.

U l u c a

Yaşa, namuslu qızım,
Budur ən son və şərəfli arzum:
Bütün el qızları olsun sən tək,
Nəslinizlə gücə dolsun gələcək!

Rum qasidi F l u t içəri girib baş əyir.
Nüşabə diqqətlə onu süzür.

N ü ş a b ə

Buyurun!

F l u t

Ey salar!
Çox salamdan sonra söylər şanlı yunan qeysəri
Mülkünə bir dost kimi girmiş bizim rum əsgəri.
Göy çəmənlikdə gəzirkən adlı bir sərkərdəmiz,
Kinli sözlər ilə təhqir elyəmişdir bir kəniz,
Arxadan vurmuş bizim ən qəhrəman bir əsgəri,
Qəhrə doldurulmuş kənizin bu işi İskəndəri

Yolkəsən quldur kənizin ismi, xaqan, İncidir,
Dost ikən bu çirkin işlər qeysəri çox incidir,
Böylə əmr etdi, onu versin mənim fərmanıma!

A l m a z

Bu böyük rüsvayçılıqdır orduma, xaqanıma!

İ n c i

Keçmək istərkən hüdudu etdilər təhqir məni.
Həm bu şanlı dövləti, hər ordunu, həm ölkəni.

F l u t

Getməsə, dözməz bu təhqirə, coşar, evlər yıxar,
İldırım gurlar göyündə, odlu şimşəklər çaxar.

N ü ş a b ə

Sən qapı ağzında gözlə!

(*Flut çıxır*)

Yox, silinməz bu ləkə!
Bəxtinə məğrur olan qeysər qoy açsın mərəkə!

U l u c a

Müttəfiqlər ordusu toplanmamış bir nöqtəyə,
Qeysərə qarşı vuruş bir zərbədir bu ölkəyə.

U l u ğ b ə y

Sən uca dağsan, əyilmə, sayma xain düşməni!

U l u c a

Hər kiçik bir hadisə qovqaya çəkməz ölkəni.

N ü ş a b ə

İncini vermək, baba, rüsvay edər mərd ordumu.

U l u ğ b ə y

Bu yaraşmaz bizlərə, mərdlik, igidlik, ah, bumu?

U l u c a

Qanı qan ilə yumazlar, hər yelə coşmaz dəniz.

İ n c i

Dövlətə olsun fəda həm canımız, həm sevgimiz!

N ü ş a b ə

Sızlayırkən bir yaram, alsam ikinci bir yara,
Qəlbimi, şəksiz, baba, həsrət çəkər müdhiş dara.

U l u c a

Bağçadan bir gül dərilsə, bağiban çəkməz kədər,
Sönsə bir ulduz, işıqlı göylərə etməz əsər!

(*Nüşabənin qarşısında diz çökür*)

İ n c i

Hökmran, qovqaya bais olmaram, alsın məni
Doğrasın ellər yolunda, zindana salsın məni.
Razıyam hər bir cəzayə, qoy məni çəksin dara,
Qəlbimi əzməkdə ancaq başqa bir gizlin yara.

U l u ğ b ə y

(*Öz-özünə*)

O yaran könlümdə sızlar.

İ n c i

Ah, Uluğ...

(*Başını aşağı salır*)

U l u ğ b ə y

(*İnciyə yaxınlaşaraq*)

Düşdüm qana.

İ n c i

(*Göz yaşlarını gizləməyə çalışaraq*)

Hələlik sağlıqla qal!

(*Deyib Nüşabənin qarşısına gedərək*)

Mən hazıram hər qurbana.

Nüşabə İncini qucaqlayaraq öpür. İnci vidalaşıb sürəkli addımlarla gedir.

U l u ğ b ə y

(*əsəbi*)

Çıxmasın İncim əlimdən, hökmran!

N ü ş a b ə

(*Uluğa təsəlli verərək*)

Etmə kədər.
Ölkəyə qurban verən, bir gün gələr,
Bayram edər!

P ə r d ə

ÜÇÜNCÜ PƏRDƏ

YEDDİNCİ ŞƏKİL

Səhnə Tərtər çayı sahilində İskəndərin ordugahını və çadırlarını təsvir edir. Səhnənin arxa tərəfində dağlar, qayalar, təpəciklər, daha sonra çəmənliklər görünür. Səhnənin bir tərəfində İskəndərin çadırı qurulmuşdur. Çadır üzərində iri qotazlı uca bayraq var, bayraq üzərində əjdaha şəkli çəkilmişdir. Çadırda şahanə döşənmiş İskəndərin səfər taxtı ətrafında qızıl kürsülər qoyulmuşdur. Səhnə arxasından təntənə andıran boru və təbil səsləri eşidilir.

A x i l l e s

Gəlir Rum qeysəri, çox şəndir yenə,
Bu gün də verəcək xələt, xəzinə.

İskəndər qabaqda, ardınca da Ərəstu və bir neçə sərkərdə gəlirlər.

İ s k ə n d ə r

Gərək hər əmrimə baş əysin cahan,
Ovcumda top kimi oynasın dövran.
Ad-sanım dünyada bilinsin gərək!
Fatehlər tarixdən silinsin gərək!

İskəndər təpənin üzərinə çıxaraq, ardı kəsilmədən keçib gedən Rum ordusuna məğrur nəzərlərlə baxır.

A t t a l

(*İskəndərə baş əyərək*)
Bu dünya durduqca yaşasın qeysər!

H a m ı

Qılıncı hər zaman olsun müzəffər!

İ s k ə n d ə r

Bu axan canlı bir dənizdir, nədir?

K l i t

İskəndər eşqinə bir təntənədir!

İ s k ə n d ə r

Vəzir, bir baxsana, qazandıq nələr!

Ə r ə s t u

Dünyanı tutsa da doymaz İskəndər.

İ s k ə n d ə r

Nə qədər parlayır bəxtin çırağı,
Göylərə tikərəm şanlı bayrağı.
(*Üzünü kənarda dayanmış Şəhpərə tutaraq*)
Əmr ver, qurulsun şahanə məclis!
Yaşıllıq altında coşsun nəğməmiz.
Al-əlvan şərabla dolsun hər qədəh,

Süzsün rəqqasələr, qaynasın fərəh.
Nəşəmlə inləsin Odlar ölkəsi,
Min səsə qarışsın xanəndə səsi.

(*Şəhpər gedir, İskəndər qürurludur*).

Hökmümə baş əydi Hind, Həbəş, İran,
Möhrümün altına girincə cahan!

Ə r ə s t u

Kəməndi atarsan uca göylərə,
Ay ilə günəşi çəkərsən yerə.
Kim keçər o günəş kimi gəlindən!
Günəşi alarsan ayın əlindən!
Qarışar başın ən qızğın bir toya.

İ s k ə n d ə r

Vəzir, bil, kiçikdir bu qoca dünya,
Kiçikdir, İskəndər sığmayır ona!
Sığmayır qılıncım bu kiçik qına.
Zəfərlər gözümdə sönük xülyadır.

Ə r ə s t u

İnsan acgöz olur, gözü doymayır.

İ s k ə n d ə r

İndi də at saldım Azərbaycana,
Mənimlə kim çıxar, görək, meydana?

K l i t

Çırağa ölümdür günün məşəli,
Səndədir qüdrətin sarsılmaz əli.

A t t a l

Həm yıxan, həm quran bir tacidarsan.
Dövran görməmişdir belə qəhrəman.

İ s k ə n d ə r

Bütün sərkərdəyə verilsin xələt!

K l i t

Yaşasın qeysərim!

H a m ı

Var olsun dövlət!

Məclis şənlənir, şərab paylanır, hindli qız oxuyur.

H i n d l i q ı z

Yuvasız bir quşam, elindən ayrı,
Dağından, daşından, selindən ayrı.
Sevimli ölkəmdən ayrı düşəli,
Qəlbimi yandırır həsrət məşəli.
Göz yaşım qurumur, işim ağlamaq.
Sızlamaq, fəlakət olmuşdur, ancaq!
Hicranda yansan da, ey dərdli könül,
Döz hər zillətinə, həm ağla, həm gül!

İskəndər əlindəki qədəhi son damlasına qədər içir.

İ s k ə n d ə r

Xəyalım göylərdə uçur, saqi, dur!
Şahanə qədəhi bir daha doldur!

Ş ə h p ə r

(*Gəlib İskəndərə baş əyərək*)

Qeysərim, əmrinə baş əysin dövran,
Bir qasid göndərmiş bərdəli xaqan.

İ s k ə n d ə r

Çox gözəl, izin ver, gəlsin hüzura!

Şəhpər gedir.

Ə r ə s t u

Pərvanə vurğundur işığa, nura.

M ə r c a n

(*Gəlir, İskəndərə baş əyərək*)

Ədlinlə min yaşa, şövkətli qeysər,
Xaqandan məktub var.

İ s k ə n d ə r

Al gətir, Şəhpər.

Şəhpər məktubu alıb İskəndərə verir. İskəndər məktubu Ərəstuya ötürür, Ərəstu məktubu ucadan oxuyur.

Ə r ə s t u

"Ey Filipp oğlu böyük İskəndər!
Şanlı, şövkətli, şərəfli qeysər!
Öncə məndən sizə hörmət, şəfqət,
Var bu dövlətlər içində adət:
Qonağı sevməmək olmaz, ancaq,
Bir xəbər verməyərək, saymayaraq,
Qurdunuz bu ana yurdumda çadır.
Qəlbimi şübhə tərəddüd qanadır.
Məqsədim fikrinizi bilməkdir,
Aradan kin tozunu silməkdir,
Bizə bir dost kimi gəldinsə qonaq,
Sənə hörmət o zamandır ancaq!
Fikrini mərd kimi aydın söylə!
Oynama sən bu elim, ölkəmlə!
Məqsədin olsa döyüş, hiylə, riya,
Fayda verməz o çürük, boş xülya!
Bu canımda nə qədər can vardır,
Damarımda nə qədər qan vardır,
Qorumaq torpağımı borcumdur!
O mənim şanlı ana yurdumdur!"

Ərəstu məktubu İskəndərə verir, İskəndər məktuba baxır.

İ s k ə n d ə r

(*Kinayə ilə*)

Sərçə də qürurla yaşarmış demək!

Ə r ə s t u

Xeyli kamallıymış bu qadın, gerçək!

M ə r c a n

Ey qeysər, cavab ver, gözləyir xaqan.

İ s k ə n d ə r

Sən get, göndərilər başqa adamlan.

Mərcan baş əyib gedir. İskəndər qaşlarını çatır

Oyanır qəlbimdə yatan kinlərim.

Ə r ə s t u

Xaqana nə cavab yazım, qeysərim?

İ s k ə n d ə r

Tələsmə, bir sərçə şahinə neylər?
Onu da susdurram.

F l u t və K i m o n qolubağlı İncini qabaqlarına salıb gətirirlər;
Flut İskəndərə yaxınılaşıb təzim edir.

F l u t

Ey böyük qeysər!
Budur sərkərdəni təhqir edən.

İ s k ə n d ə r

(*Başını qaldırıb İnciyə baxır, istehza ilə gülür*)

Qorxmuş igid xaqan
Mənim dünyaları alt-üst edən kəskin qılıncımdan.
Qürur satsaydı Nüşabə, kənizi verməsəydi, mən
Açardım öylə bir meydan, səsi gəlsin cəhənnəmdən.

K i m o n

Yaman qorxmuş!

İ n c i

Bizim ellərdə olmaz qorxağa hörmət,
İgidlər, doğru, ancaq etməmiş qan içməyə adət.
Özüm gəldim ki, haqsız axmasın qan.

İ s k ə n d ə r

Sus, rəzil!

İ n c i

Alçaq!

İskəndər əlindəki kağızla İncinin üzündən vurur, əsəbi halda gəzişir.
Kimon sərkərdələrə yaxınlaşıb İncini göstərir.

K i m o n

Baxın, alçaq deyə, təhqir edir çəngi.

İ n c i

Ax... yaltaq!

İ s k ə n d ə r

Fələk, gör kimlərə oldu oyuncaq fateh İskəndər!
Dayan, xaqan da, çox çəkməz, bilər kimdir böyük qeysər.

İ n c i

Böyük fateh, böyük qeysər, bizə çox baxma yüksəkdən.
Əl üstündə çox əllər var, sən əl çək bu öyünməkdən.
Çox insana qüruru bir məzar oldu, kəfən biçdi,
Cahana sığmayan Dara içən bir şərbəti içdi.

İ s k ə n d ə r

(*Şəhpərə acıqlı*)

Salın zindana!

K i m o n

Qoy bilsin, deyil meydanda qorxaq Rum.

İ n c i

Keçər candan Vətən uğrunda sarsılmaz igid ordum.

K i m o n

Qürur satma ki, çox çəkməz bu yerdə diz çökər xaqan,
Gedər şan-şövkəti əldən...

İ n c i

Gözündən bəllidir siman,
Elin ən qəhrəman oğlu Saluru öldürən alçaq!
Səni lənətlə yad eylər bütün ölkə, oba, oymaq.
Dayan, dövran belə keçməz, o qanı qoymarıq səndə!

İ s k ə n d ə r

Alın, söylənməsin qarşımda bu miskin, səfil bəndə.

(*İncini aparırlar, dərin bir sükutdan sonra, İskəndər göz altından acıqlı-acıqlı Kimonu süzür*)

Lal olub durma, ver işindən xəbər!

K i m o n

Üç qonşu ordusu, ey böyük qeysər,
Bağlarda, çöllərdə qurmuşlar çadır;
At çapır, məşq edir, qılınc oynadır.
Qırmızı bayraqlar ucalmış göyə,
Hazırlıq görürlər, qovğa var deyə.

İ s k ə n d ə r

Şeytanlar fikrimi anlamış demək?

K i m o n

Başqa bir siyasət işlətmək gərək!

İ s k ə n d ə r

Xaqandan, xanlardan söylə müxtəsər.

K i m o n

Ey şanlı hökmdar, ey böyük qeysər,
Erkəksiz yaşayır o dişi ceyran.
Gözəldir bəzəkli erkək tovuzdan.
Büllurdan taxtı var, göyə vurur baş.
Üstünə xalvarla tökülmüş qaş-daş...
Gərdəndə, qulaqda incilər gülür,
Qaşının tağında piyalə gözlər
Yeni ay qoynunda ulduza bənzər.

İ s k ə n d ə r

Dünyada, bax, nələr var imiş, vəzir!
Bu işlər həqiqət, ya əfsanədir?

Ə r ə s t u

Gözəllik elə bir dadlı xülyadır,
Sehrlə çərxi də göydə oynadır.
İncə tellərinə bağlanan ürək,
Qurtulmaz, tərsinə dönsə də fələk!

İ s k ə n d ə r

Bu Bərdə xaqanı Nüşabə, vəzir,
Sanki bir xəyaldır zehnimdə gəzir.
Deyir ki, elçi gəl özün özündən,
Ceyran ovlamağa Bərdə düzündən...

Ə r ə s t u

Ürəyə bağlıdır hər sevgi, sövda,
Qeysərə qəlbini verərsə o da,
Nə gərək düşmənlik, nə gərəkdir qan?

K i m o n

Bəs mənə verilən o əhd, o peyman?

İ s k ə n d ə r

Hım... sonra?

K i m o n

Tərxanla görüşmüşəm tək,
Bu abid qiyafəm etdi çox kömək;
Əlimdə üstürlab tökdüm çox tədbir,
Sanki mən göyləri etmişdim təsxir.
Taledən, günəşdən, aydan, ulduzdan
Söz açdım, dostumu eylədim heyran.
Getdikcə qəlbində artırdım maraq,
Arada yaratdım kəskin bir nifaq;
Tərxanın gözündə böyümüşdüm mən,
Mürşüdsən dedi o.

İ s k ə n d ə r

Mərhəba, əhsən!
Sonra?

K i m o n

Mən ona yüz min dil tökərəm,
Ləğmlə saraya göndərdim qız tək.

İ s k ə n d ə r

Sonra?

K i m o n

Tədbirimi pozmuş Uluca.

İ s k ə n d ə r

Hələ də yaşayır o miskin qoca?

Ə r ə s t u

Qurduğu hiylələr, verdiyi zəhər,
Faydasız çıxmışdır, verməmiş səmər.

K i m o n

O, uçan quşu da gözdən qaçırmaz!
O, qazdan ayıqdır, gecə də yatmaz!

İ s k ə n d ə r

Demək, baş tutmayıb saldığın nifaq?

Ə r ə s t u

Bağlanıb qeysərə qarşı ittifaq?

K i m o n

(*Cavab verməyərək susur*)

Qeysərim!

İ s k ə n d ə r

Alçaldım gözümdə, miskin!
Səndə yox siyasət, bacarıq, təmkin!
Mən çoxdan vurğunam Azərbaycana!
İstərdim qılıncım batmadan qana
Bu gözəl ölkəni keçirim ələ
Sən bu tədbirimi sovurdun yelə.

İskəndər qəzəblə gəzişir, əlindəki məktubu gözdən keçirərək, Ərəstuya yaxınlaşır.

İ s k ə n d ə r

Yox, ələ keçməsə bu qız, bu ölkə,
Mənim tariximə ləkədir, ləkə!

Ə r ə s t u

Sənin istəyinə razı olmasa?

İ s k ə n d ə r

Bu coşqun elləri salaram yasa!

K i m o n

Fələkdən uca bir tale var səndə,
Göy sənə kölədir, yer sənə bəndə.

İ s k ə n d ə r

Bu xəyal çırpınır mənim başımda,
Dünyalar diz çöksün gərək qarşımda!
Qüdrətim hər kəsə bilinsin gərək,
Fatehlər tarixdən silinsin gərək!

P ə r d ə

DÖRDÜNCÜ PƏRDƏ

SƏKKİZİNCİ ŞƏKİL

Nüşabənin sarayı. Nüşabə pəncərə qarşısında dayanmış, günəşə baxır.

N ü ş a b ə

Ey göylər tovuzu, o gündən ki sən
Fəzanın qoynunda eylədin məskən,
Dünyalar üstünə qanad açırsan,
Hər yana hey qızğın alov saçırsan.
Yenə də atəşin sönməyir nədən?
Aç, söylə bu sirri, gözləmə məndən!
Mənim də qəlbimin odu sönməsin;
Vətən bir xarabazara dönməsin!

A l m a z

(*Nüşabənin sözlərini eşidərək ona yanaşır*)

Bu nə söz? Atəşin sönərmi sənin?
Eşqinlə şənlənir ana vətənin.

N ü ş a b ə

Hər yana baxıram, elə bil mənə
Yerlər də, göylər də eyləyir tənə.

A l m a z

Nədir bu üzüntü, sıxıntı yenə?

N ü ş a b ə

Mənə öz həyatım olmuş məngənə.

A l m a z

Çarəsi qolaydır bir olsa bəla.

N ü ş a b ə

Hər yandan olmuşam dərdə mübtəla.
Məsturu andıqca, qəlbim odlanır,
Elə bil körüklü ocaqdır yanır.
Qatildən almadım intiqamımı.
Dalğalar ağzında bir yelkən kimi
Gah sahil, gah girdab olur məskənim,
Nə qədər bəlalı başım var mənim!
Qeysər də göz dağı olmuş bir yandan,
Məktub da gəlmədi bizim Tərxandan.

A l m a z

Xaqanım, yerlərdə bir kölgə kimi
Dolaşma, yan, yüksəl bir şölə kimi.
Qarşıda amansız düşman var deyə,
Al bütün gücünü səfərbərliyə.

D i l b ə r

(*Gəlib Nüşabəyə baş əyərək*)

Tacidar, İrandan qasid gəlmişdir.

N ü ş a b ə

De gəlsin!

(*Dilbər gedir, Nüşabə Almaza*)

Görəsən nə var? Nə işdir?

A l m a z

Xeyir olsun.

Qasid gəlir.

Q a s i d

Gün aydın, şövkətli xaqan!
Sənə yar olsun o böyük yaradan.

N ü ş a b ə

Gün aydın.

Q a s i d

Qaplandan məktub var sizə.

N ü ş a b ə

(*Almaza*)

Al, oxu... Xoş gəldin öz ölkənizə.

A l m a z

(*Məktubu oxuyur*)

“Hörmətli xaqanım, sən, ana vətən
Bir an da çıxmayır bu xatirimdən.
Öncə xidmətinə çox salamım var.
Dövlətlə, şövkətlə yaşa payidar!
Düşmənin kor olsun, dostlarınsa şən,
Tutduğum işləri bilmək istəsən,
Gəlincə İranı aldım tez ələ,
Düşmənin qəlbinə saldım zəlzələ.
Yar oldu verdiyin fərmanla, bayraq,
Düşmənə qurmuşam çıxılmaz duzaq.
Adımı Şahqubad çağırır İran,
Ölkədə getdikcə artır kin, üsyan.

Qasidlə mümkünsə bir xəbər göndər,
Sizinlə döyüşə girdimi qeysər?”

N ü ş a b ə

Çox sağ ol, get bir az dincəl, rahatlan!

(*Qasid baş əyib çıxır*)

Şübhə yox, zəfərlə dönəcək Qaplan.

A l m a z

Bu məktub müjdədir böyük zəfərə,
Çatallı bir oxdur rumlu qeysərə.

N ü ş a b ə

Verilən qərardan nə xəbər, Almaz?

A l m a z

Xaqanım, işimiz yaxşıdır bir az,
Birləşib üç qonşu sərkərdələri,
Həlqəyə almışlar rumlu qeysəri.

N ü ş a b ə

Çalışın, bu sirri bilməsin qeysər,
Babamız Uluca vermişdir xəbər:
İskəndər ölkəyə salmış xəfiyyə,
Hər yeri dolaşır, abidəm, deyə.

M ə r c a n

(*Gəlib Nüşabəyə baş əyərək*)

Xaqanım, tutulmuş bir abid kişi.

N ü ş a b ə

Gətirin!

M ə r c a n

Fitnədir hər tərpənişi,
Mən göyə, ulduza aşiqəm deyə,
Bir boru uzadır işıqlı göyə.

K i m o n u gətirirlər.

N ü ş a b ə

Kimsiniz?

K i m o n

Vurğunam təbiətə mən,
İşığa, atəşə, hərarətə mən.
Ruhumun mərkəzi bu yezdandır,
Mən kiçik zərrəyəm, o vulkandır.
Sinəsi atəşli qətrəyəm ondan.
O isə çalxanan geniş bir ümman.

N ü ş a b ə

(*Almaza*)

Mənə çox şübhəli görünür bu iş,
Bir qurddur ki, qoyun cildinə girmiş.

K i m o n

Abidəm, keçirəm sizin ölkədən.

N ü ş a b ə

Üzündən sezilir dost ilə düşmən.
Ey kərtənkələ, gəl hiyləni burax!
Gözünü gizləmə, üzümə dik bax!
Şübhə yox, özüdür, bu qatili mən
Tanıdım gözündə olan ləkədən.

K i m o n

Xaqanım, mən hara, cinayət hara!
Gəl miskin abidi salma odlara.

N ü ş a b ə

Tələdən çıxmaqçın hiylə əbəsdir!
Cinayət işlətdin, həvəsdir, bəsdir!

K i m o n

Bir qərib abidəm, gəl etmə təhqir...

N ü ş a b ə

(*Almaza*)

Boynuna saldırın ağır bir zəncir,
Satqını sürüyün Cıdır düzünə.
Hər görən tüpürsüın murdar üzünə.
Bir il bu cəzanı çəkdirin ona!

K i m o n

Ey xanım, susama günahsız qana!

N ü ş a b ə

Qəlbimdə sızlayan dərin yaranı
Sağaldar ancaq bu qatilin qanı!

D i l b ə r gəlib baş əyir

D i l b ə r

Bir elçi göndərmiş rumlu İskəndər

N ü ş a b ə

(*Mərcana*)

Aparın satqını, bilməsin qeysər.

(*Dilbərə*)

Daynama, şahların ayini üzrə,
İskəndər elçisi gəlsin hüzurə!

(*Dilbər gedir, Kimonu aparırlar*)

Duyuram, səbəbsiz deyil bu gəliş.

A l m a z

Yer üzü onlardan xeyir görməmiş.

N ü ş a b ə

Qoy gəlsin, bu dünya böyükdür, gendir,
Qaranquş yurd salmaz, köçüb gedəndir!

Şeypurlar çalınır, vəzirlər, əyanlar, sərkərdələr gəlib Nüşabəyə təzim edərək, əmrə müntəzir dururlar. Kiçik bir sükutdan sonra Nüşabə işarə verir, qiyafəsini dəyişmiş İskəndər gəlib Nüşabəyə təzim edir.

N ü ş a b ə

Buyurun!

İ s k ə n d ə r

Fatehlər fatehi rumlu tacidar
Salam söylədikdən sonra, ey salar.
Deyir: ey şöhrəti dünyanı alan,
Ey kamil şahlara nümunə olan,
Nə üçün çevirdin bizdən yüyəni?
Hüzura gəlmədin, saymadın məni?
Yurdunda qonağam bir neçə müddət,
Qonağa hər yerdə olunur hörmət.
Gəlmədim ölkənə yiyə durmağa,
Yağı düşmən kimi qılınc vurmağa.
Şərqin şah körpüsü bu Azərbaycan,
Keçmiş fatehlərə yol olmuş hər an.
Mən də bir dost kimi yoldan keçirəm.

N ü ş a b ə

Mən dostu, düşməni gözəl seçirəm.

İ s k ə n d ə r

Şübhəyə düşməsin bu gəlişimdən,
Başqa bir fikrim yox...

N ü ş a b ə

(*Mənalı və istehzalı nəzərlə İskəndərə baxaraq*)

Mərhəba, əhsən!
Daha nə söyləyir o böyük qeysər?
Ölkələr fəth edib qazanan zəfər?

İ s k ə n d ə r

Başqa bir sözü yox, o əziz qonaq
Ölkənə dost kimi girmişdir ancaq!

N ü ş a b ə

(*Qəhqəhə ilə gülərək*)

Mərhəba, ey qeysər, eşq olsun sənə!
Elçilik edirsən özün özünə!

İ s k ə n d ə r

Ey xaqan, mən hara, İskəndər hara?
O igid qartalı bənzətmə sara.
Bu fikri qəlbindən sil, at büsbütün.
Məndən çox uca bir qeysəri düşün!
Yoxsa İskəndəri sandın kimsəsiz,
Özünə elçilik edən bir aciz?

N ü ş a b ə

Əbəsdir bu sözlər, yetər inadın,
Dünyada şan-şöhrət qazanmış adın.
Hiylə və siyasət işlətmə sən də,
Aslanı gizləmə qurd dərisində!
Elçidə olurmu belə cəsarət,

Acıqlı sözlərlə, coşqun hərəkət?
Bizimlə hökmlə edirsən rəftar,
Bu kəsin hərəkət şahlara yarar.

İ s k ə n d ə r

Gözündə olsam da cəsur, qəhrəman,
İskəndər deyiləm, elçiyəm ondan.
Xəbəri böyüklər göndərmiş belə,
Hökmünü dəyişmək olurmu? Söylə!
Sözündə varsa kin, acıq, kükrəyiş,
O sizin və onun bildiyi bir iş.

N ü ş a b ə

Bu inad nə gərək, mənə bax, Dilbər,
Şahlar rəsm olunmuş ipəyi göstər!
Qoy görsün, tanısın öz surətini,
Şüursuz bir qadın sanmasın məni.

Dilbər gedir.

İ s k ə n d ə r

(*Öz-özünə*)

Deyəsən, açılır kələfin başı?
Seçir saf-çürüyü bu məhək daşı.

Dilbər ipəyi gətirib Nüşabəyə verir. Nüşabə alıb İskəndərin ipəkdən çəkilmiş şəklini ona göstərir.

N ü ş a b ə

Yaxın gəl, buna sən diqqət ilə bax.
Nə deyir İskəndər şəkilli bucaq?
Yaxşı bax, öz siman olsun aşikar.

İ s k ə n d ə r

İnsanın insana bənzəri olar,
Yanılma, xaqanım, diqqət ilə bax!

N ü ş a b ə

Günəşə palçıqdan vurma gəl suvaq!
Bu Odlar ölkəsi, mərdlər ocağı,
Can kimi bəsləmiş gələn qonağı.
Bu şəkli onunçun göstərdim ki, sən
Mənim də şəklimi aydın görəsən.
Erkək tinətliyəm, olsam da qadın,
Hər sirri bəllidir mənə dünyanın.

İ s k ə n d ə r

Sən dişi aslansan!..

N ü ş a b ə

(*Onun sözünü kəsərək*)

Gəl düşün bir az,
Aslanın erkəyi, dişisi olmaz!
Qara, sıx bulud tək coşduğum zaman
Sudan od saçaram, tüstüdən duman.

(*Almaza*)

Durmayın, şahanə bir süfrə açın!
Ortaya hər çeşid naz-nemət saçın!

İ s k ə n d ə r

(*Kənara*)

Bu qadın bal qatmış gül ləblərinə,
Belə bir sevimli dilbər yerinə
Olsaydı amansız, kinli bir düşmən,
Çoxdan əl üzmüşdüm şan-şövkətimdən.

N ü ş a b ə

Taxtımda sən otur, böyük hökmdar,
Bir taxta sığışmaz iki tacidar.

İskəndər keçib taxt üstündə oturur, saray xidmətçiləri qızıl sininin birində yaqut, birində almaz, birində inci və birində dürr gətirib İskəndərin qabağına qoyurlar.

N ü ş a b ə

Hörmətli, şövkətli, uca tacidar!
Buyurun, soyuyur ləziz təamlar.

İ s k ə n d ə r

(*Təəccüblə*)

Süfrəndə daş-qaşdır, hörmətli bəyim,
Daş olan bir şeyi mən necə yeyim?
Daşı da yeyərmi ağıllı insan?
Bu rəngi təbiət həzm etməz, inan.
Elə bir yemək ver, mədəmiz dolsun.
Rəğbətlə ona əl uzatmaq olsun.

N ü ş a b ə

Sözlərin doğrudur, burda haqqın var,
Mədəyə yol tapmaz bu qatı daşlar.
Eyləsə, gərəksiz bu daşlar üçün
Bu qədər qan tökmək, çarpışmaq neçün?
Çalış, bu daşlardan açılsın yollar!
Bununçun qovğanın nə mənası var?

İ s k ə n d ə r

Doğru söyləyirsən, bu daş-qaş ilə
Hər insan, ancaq daş keçirir ələ.
O zaman kəsərli olardı sözün,
Öncə bu daş-qaşdan qaçaydın özün,
Tacında cavahir parlar, doğrudur,
Şahların tacında cavahir olur.
Süfrəndə kasalar daş-qaşla daşır,
Bu töhmət daha çox kimə yaraşır?

N ü ş a b ə

Tamahdır o daşı qiymətləndirən,
Tamahdır insana fəlakət verən.

İ s k ə n d ə r

Haqlısan, bəladır bu insan nəfsi.

N ü ş a b ə

(*Almaza*)

Əmr ver qurulsun şənlik məclisi.

İ s k ə n d ə r

(*Öz-özünə*)

Bu ürkək ceyranı ələ keçirmək
Çətindir, eşqlə ovlamaq gərək!

(*Çalğı başlanır, rəqqasələr oynayır*)

Baxdıqca doyulmaz bu gözəllərə,
Pərilər göylərdən enmişdir yerə!

N ü ş a b ə

(*İskəndəri süfrəyə dəvət edir*)

Buyurun!

(*İskəndər qədəhi qaldırır. Çalğıçılara*)

Belə bir məclisdə susmaq xoş deyil.
Simləri səsləndir, şənlənsin könül.

Çalğı başlanır, rəqqasələr yenə oynayır, xanəndə qız oxuyur.

İ s k ə n d ə r

Eşq olsun qəhrəman, igid qadına,
İçirəm səndəki mərdlik adına!

X a n ə n d ə

Ah, sevirəm səni, ağlatma məni,
Gəl, gəl, yarım, gülzarım,
Ay aman, ay aman,
Halım oldu yaman...
Sənsiz günüm qara,
Çəkmə məni dara.
Rəhm et, elə çara,
Qurban nazlı yara,
Ağlatma məni!

İ s k ə n d ə r

Odlar diyarının çalğısı, rəqsi,
Xüsusən bu gözəl qızların səsi
Başqa bir aləmə atır insanı;
Qəlbinin içində qaynayır qanı.

Rəqs qurtarır, İskəndər Nüşabəyə yaxınlaşır.

İ s k ə n d ə r

Ey xanım, hüsn-məlahət səndə,
Belə qaş-göz, bu qiyafət səndə,
Sərvə bənzər uca qamət səndə,
Bu gözəllik, bu lətafət səndə,
Neçin erkəklərə şəfqət yoxdur?
Dolu qəlbində məhəbbət yoxdur?
Dişi, erkək – ikisi bir candır,
Bunlara tək yaşamaq nöqsandır!

N ü ş a b ə

Anadandoğma, bir olmuş ürəyim.
Vətənimdir uca sevgim, diləyim.
İki olsaydı bu sövdalı ürək,
Erkək ilə bölüşərdim gerçək.

İ s k ə n d ə r

Daş olur eşqdən azadə könül,
Tez solar bağda qidasız bir gül.
Bir qadın bir kişiyə olmasa yar,
Bu həyat bəlkə də mənasız olar.

N ü ş a b ə

Bütün ulduzları düzsən yoluma,
Qoysan o ay, günəşi sağ-soluma,
Olsa yer, göy mənə qarşı əlbir,
Pozmaram əhdi, sözüm birdir, bir!

İskəndərin bu cavabdan ümidi qırılır, dalğın və pərişan bir hal alır.
Özünü toplayaraq ayağa qalxıb getməyə hazırlaşır.

İ s k ə n d ə r

Çox sağ ol, günümüz xoş keçdi, gerçək.
Məsəldir: hər yolçu yolunda gərək.

N ü ş a b ə

İxtiyar sizindir, bizdə hər qonaq
Əzizdir; vəzifəm hörmətdir ancaq!

İskəndər vidalaşıb getmək istərkən , Kimon halı pərişan,
saç-saqqalı dağınıq yorğun halda onun ayaqlarına yıxılır.

K i m o n

Yetiş fəryadıma, ey böyük insan!
Məni məhv eləyir bu yerli xaqan.

İ s k ə n d ə r

Kimsiniz?

K i m o n

Vurğunam təbiətə mən,
İşığa, atəşə, hərarətə mən!

Göylərə pərəstiş edən abidəm,
Münəccim, filosof, həm də zahidəm.

İ s k ə n d ə r

Görürəm, simanda şəfəq oynayır.
Gözündə həqiqət nuru qaynayır.
Görürəm abiddir, rəhm elə ona,
Günahsız əllərin batmasın qana.

N ü ş a b ə

Özünü min dona salan yaramaz,
Amansız qatildir, o bağışlanmaz!

İ s k ə n d ə r

Xaqan, mən tac qoyub taxta keçəli,
Boş qaytarmamışam açılan əli.
Sən də, gəl abidin yanında məni,
Qızartma, burax bu həqir bəndəni,
Sözümü tutaraq hörmət et mənə;
Qəhrəman İncini qaytarım sənə.

N ü ş a b ə

Məni sən çox yaman yerdə qısnadın,
İstəyin gül açdı, yetdi muradın,
Bil, sənə casusluq edən bu adam
Çağlayan eşqimi qoymuşdur nakam.

(*Kimona*)

İtil, get, kor bayquş, ölkəmdən uzaq.
Səni qurban verdim İncimə ancaq!

K i m o n

Çox sağ ol, eylədin məni sərəfraz,

İ s k ə n d ə r

(*Nüşabəyə*)

Verdiyin xəcalət əvəzsiz qalmaz

N ü ş a b ə

Hər zaman bu dostluq olsun payidar.

İ s k ə n d ə r

Səmimiyyətimə yoxsa şübhən var?

(*Nüşabəyə aşiqanə nəzərlərlə baxaraq tərəfə*)

Baxdıqca qəlbimdə qaynayır qanım.

(*Getmək üçün ayağa qalxır*)

Günümüz xoş keçdi, çox sağ ol, xanım!

N ü ş a b ə

Tacidar, ixtiyar sizindir, ancaq
Şəfqətlə azacıq saxlayın ayaq.
Bu gündən mənimlə bağlayın peyman,
İskəndər ölkəmə verməsin ziyan.

İ s k ə n d ə r

Doğrudur, gözəlsən, camalın vardır,
Ondan çox ağılın, kamalın vardır.
Məni yenməmişdi heç bir hökmüran,
Bükülməz qolumu sən bükdün, inan!
Fikrini bilirəm, al vəsiqəni,
Nə qədər ömrün var, saxlar bu səni.
Hələlik çox sağ ol, unutma bizi,
Sən gəl işıqlandır dövlətimizi.

N ü ş a b ə

Təşəkkür edirəm, borcumdur, əlbət.

İ s k ə n d ə r

Edərəm hörmətə qarşı çox hörmət.

Nüşabə və saray adamları İskəndəri qapıya qədər yola salır.

N ü ş a b ə

Get, ulduz görməsə can verməz ilan,
Əyilər ox daşa dəydiyi zaman.

BEŞİNCİ PƏRDƏ

DOQQUZUNCU ŞƏKİL

Tərtər çayı sahilində geniş bir açıqlıq. Ətrafda iri, seyrək ağaclar. İskəndərin çadırı görünür. İ s k ə n d ə r qızıl kürsü üstündə oturmuşdur. Onun sağında Ərəstu, ətrafında sərkərdələr oturmuşlar. Kef məclisidir. Çalğıçılar çalır, hindi qız oxuyur.

H i n d l i q ı z

Darandıqca qıvrılıb tel,
Üz üstündə yana düşər.
Əl vurma ki, bu coşqun el
Bircə teldən qana düşər.

Şərab içilir, İskəndər düşüncəli və nəşəsizdir.
Hindli qız oxumasına davam edir.

Qar-borandır uca dağlar,
Ətəyində sellər çağlar,
Kəklik-turac gülər-ağlar,
Səs dağa, ormana düşər.

İ s k ə n d ə r

(*Qədəhi başına çəkərək acıqlı bir səslə*)

Bu çəmənlərdə açsa da min gül,
Neyləyim, ah, açılmayır bu könül!
Qana düşsəm də, bağlıyam o telə,
Keçirə bilməsəm onu mən ələ,
Uca ulduzlu taleyim dönəcək,
Yakdığım[1] şanlı məşəlim sönəcək!

[1] Yandırdığım